

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠĆE O RADU 2016

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2016. GODINI**

Tuzla, prosinac 2016. godine

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvješćivanja regulatornih tijela u Europskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagodbama koje izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Sadržina

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI.....	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK.....	10
3.3	Postupci licenciranja.....	18
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata.....	20
3.5	Rješavanje sporova.....	23
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava.....	24
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	28
3.8	Tržište električne energije.....	31
3.9	Energetska statistika.....	40
3.10	Ostale ključne aktivnosti.....	43
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	47
4.1	Energetska zajednica.....	47
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA.....	52
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	53
4.4	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER.....	54
4.5	Vijeće europskih energetske regulatora – CEER.....	55
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	57
6.	TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2017. GODINI.....	59
PRILOZI		
A:	Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.....	63
B:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.....	65
C:	Temeljni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	67
D:	<i>Acquis</i> Energetske zajednice.....	69
E:	Otvoreni sporovi: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina.....	71

1. UVOD

Održivi razvoj energetskeg sektora, na globalnom, regionalnom i lokalnom planu, imperativna je zadaća djelovanja kreatora politika i regulatora, kao i odgovornih kompanija i kupaca. Odluke koje se donose na nacionalnoj i europskoj razini utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i kakvim utjecajem na okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i utječu na današnje i buduće generacije. Ovi izazovi istodobno su i novi potencijal sektora – omogućeni su novi fleksibilni odnosi između pružalaca i korisnika usluga, opskrbljivača i kupaca, koji nude djelotvornije modalitete funkcioniranja tržišta.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Elektroenergetski sektor Bosne i Hercegovine u 2016. godini obilježen je uspješnim funkcioniranjem balansnog tržišta, zaživljavanjem europskih energetskeg tržišnih načela i aktivnostima čiji je cilj sigurnost opskrbe, konkurencija i održivost. Protekla godina može biti okarakterizirana kao prva poslovna godina u uvjetima otvorenog tržišta električne energije, u kojoj je cijeli sektor pokazao da jeste i da ostaje stabilni dio gospodarstva u BiH.

Tržište električne energije u 2016. godini odlikuju trendovi povećanja prometa i smanjenja cijena, kako na veleprodajnom tako i na maloprodajnom tržištu. Time se u BiH pokazuju puni učinci liberalizacije tržišta i rezultati rada regulatorâ.

Bosna i Hercegovina je kao predsjedajuća Energetske zajednice u 2016. godini napravila značajne korake na približavanju Europskoj uniji. Odgovori na *Upitnik Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU*, koji se izrađuju za poglavlja *Energija, Transeuropske mreže i Zaštita potrošača i zdravlja*, omogućit će detaljno identificiranje neophodnih daljnjih aktivnosti BiH u primjeni energetske pravne stečevine Europske unije o internom energetskeg tržištu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tijekom 2016. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdanu opskrbu električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je sudjelovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku 2016. godine radio stabilno i svim korisnicima sustava omogućen je funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete. U elektroprijenosni sustav uključen je novi dalekovod DV 110 kilovolti (kV) Visoko – Fojnica, kao i nove trafostanice TS 110/x kV Bužim, Fojnica, Laktaši 2, i Mostar 9 (Buna) sa novim ili rekonstruiranim

priključnim dalekovodima. Termoelektrana Stanari instalirane snage 300 megavata (MW) počela je svoj komercijalni rad.

U protekloj je godini ostvarena rekordna proizvodnja od 16.509 gigavatsati (GWh) električne energije, što je 1.101 GWh, odnosno 14,6 % više od proizvodnje u 2015. godini. Hidrološki umjereno nepovoljna godina u kojoj su dotoci bili niži od višegodišnjeg prosjeka rezultirala je proizvodnjom od 5.469 GWh u hidroelektranama, što je povećanje 0,8 %. Proizvodnja u termoelektranama iznosila je rekordnih 10.608 GWh, što je 1.896 GWh, odnosno 21,8 % više nego u prethodnoj godini. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetro, solarne i elektrane na biogoriva) također je zabilježila značajno povećanje od 62,3 % i iznosila je, 400,8 GWh. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 30,9 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.865 GWh, čime je godišnji trend rasta iz prethodne godine sa 3,2 % smanjen na 2,1 %. Ipak, time je i ukupna potrošnja ostvarila povijesni maksimum. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav povećana je 4,1 %, dok je distributivna potrošnja veća 1,4 % u odnosu na prethodnu godinu. Najveće povećanje (6,5 %) potrošnje evidentirano je kod kupaca priključenih na 10 kV mrežu.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2016. godini od 2.098 MW zabilježeno je 31. prosinca 2016. godine u osamnaestom satu, što je manje od povijesnog maksimuma od 2.207 MW, iz istog dana i sata 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 19.070,1 GWh, što je 6,8 % više nego u 2015. godini. Prijenosni gubici iznosili su 333,3 GWh, odnosno 1,75 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.024,8 GWh ili 10,26 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH.

U 2016. godini izvezeno je 5.287 GWh, što je 53,5 %, odnosno 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini, i u najvećoj je mjeri posljedica povećane proizvodnje električne energije. Uvoz električne energije iznosio je 1.525 GWh, sa porastom od 16,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH iznosio je 2.871 GWh, što je povećanje od 432 GWh ili 17,7 % u odnosu na 2015. godinu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je utemeljila Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. kolovoza 2011. godine).

Do izbora gospodina Zeljkovića, funkciju člana Komisije obnašao je gospodin Mirsad Salkić. Očito je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a slijedom dosadašnje prakse, Milorad Tuševljak obnaša funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje (re-imenovanje) člana Komisije iz Republike Srpske.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni se članovi na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedajućeg svake godine. Ovu je funkciju do 30. lipnja 2016. godine obnašao Milorad Tuševljak. Suad Zeljković aktualni je predsjedajući Komisije do 30. lipnja 2017. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao neovisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obvezu djelovanja u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti. Navedena načela ugrađena su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav je način rada u najvećoj mogućoj mjeri usuglašen sa *Smjernicama Tajništva Energetske zajednice o neovisnosti nacionalnih regulatornih tijela* iz siječnja 2015. godine. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana neovisnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i financijsku dimenziju.

Treći energetske paketa Europske unije posebice naglašava korelaciju regulatorne neovisnosti i provedbe reformi, te uvodi povećane ovlasti i pojačava neovisnost regulatora, posebice u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog izvješća postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Narodna skupština Republike Srpske, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

“DERK je pokazao aktivan angažman u obavljanju svojih dužnosti, protežući svoje ograničene nadležnosti do najveće moguće mjere.”

Iz Izvješća o implementaciji Tajništva Energetske zajednice, 1. rujan 2016.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji djelotvornijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu sudjeluju uposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje je postalo vladajuće u praksi Komisije. Sustavnost obuke radi kontinuiranog usuglašavanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Tajništva Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora i Škole regulacije u Firenci, te seminare Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije BiH u Europsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2016. godini dali su *Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID)* kroz projekt *Investiranje u sektor energije (EIA)* i *Njemačko društvo za međunarodnu suradnju (GIZ)* kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različite tematske sadržine.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih uposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju na adekvatan je način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse uposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetskom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz organiziranu edukaciju predstavnika osobito sredstava javnog informiranja.

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2015. godini razmatrano je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Izvešće je usvojeno

- *na 30. sjednici Zastupničkog doma održanoj 14. svibnja 2016. godine, i*
- *na 20. sjednici Doma naroda održanoj 16. lipnja 2016. godine.*

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija u stalnom je porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaratelj organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzajamno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom je razdoblju funkcionalno zastarjela i otpisana informatička oprema zamjenjivana novom, uz poštovanje propisanih standarda i smjernica Vijeća ministara BiH za nabavu računarske opreme i softvera. Pri tome se vodilo računa o energetske svojstvima uređaja i dobroj praksi koju u izvješćima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2016. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovitih i jednu izvanrednu sjednicu, 35 internih sastanka i organizirala deset javnih rasprava, od čega je šest imalo opći, jedna tehnički, a tri formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije razvrstane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetskektor Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila o licencama

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je Pravilnikom o licencama definirala uvjete i kriterije za izdavanje licenci, te procedure podnošenja zahtjeva, pregleda zahtjeva i dodjele, suspenzije i ukidanja licenci. Prvobitni Pravilnik koji je regulirao ovu materiju, donijet u travnju 2005. godine, zamijenjen je novim *Pravilnikom o licencama* u listopadu 2012. godine. Tijekom 2015. godine, nakon proteka rokova definiranih *Odlukom o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini* iz 2006. godine, donošenja niza pravila o opskrbi kupaca električnom energijom u okviru nadležnosti državnog i entitetskih regulatora, te nakon usvajanja i odobravanja novih *Tržišnih pravila* u 2015. godini, provedene su aktivnosti usuglašavanja *Pravilnika o licencama* sa konceptima, pojmovima i rješenjima zastupljenim u ovim i drugim propisima, kao i promjenama u međuvremenu nastalim na tržištu električne energije u BiH. Te aktivnosti rezultirale su usvajanjem *Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o licencama* u prosincu 2015. godine.

Kako je ovim dokumentom uveden veliki broj novina, rukovodeći se načelom transparentnosti i u namjeri da se olakša korištenje i primjena pravila, Državna regulatorna komisija je tijekom 2016. godine izradila i objavila Pravilnik o licencama u pročišćenom tekstu.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovi kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Aktualni Pravilnik o licencama dodatno je pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja licenci za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, čime se značajno reducirala i količina dokumenata koja je dosada iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnositeljem zahtjeva i zainteresiranim trećim osobama. Stoga je u veljači 2016. godine donesena *Odluka o obliku i sadržini obrazaca za podnošenje zahtjeva za izdavanje licence*. Istodobno je, uvažavajući prestanak postojanja licenci za međunarodnu trgovinu električne energije za vlastite potrebe, izmijenjena Odluka o visini jednokratne naknade za provedbu postupka u skladu sa Pravilnikom o licencama.

Pravila o pomoćnim i sustavnim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sustava BiH

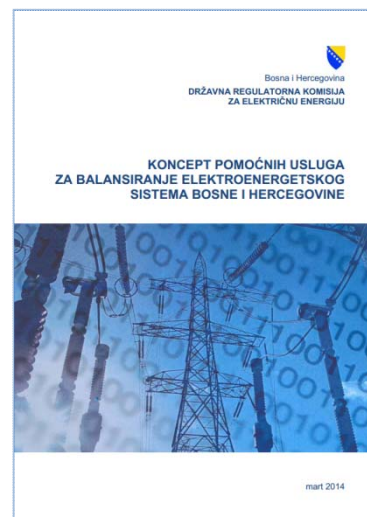
Tijekom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sustava, Državna je regulatorna komisija za električnu energiju u suradnji sa Neovisnim operatorom sustava u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen novi način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine, utvrđen u ožujku 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce potpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnom Izvješću o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišna načela od 1. siječnja 2016. godine uvedena u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini (vidjeti dio 3.8).

Tijekom 2016. godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini uspješno je funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Ipak, uvažavajući ranu fazu primjene i dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je tijekom godine kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje i po potrebi mijenjao akta koja uređuju njegovo djelovanje.

Pet mjeseci primjene novog modela ukazalo je na potrebu za podešavanjem tarife za sustavnu uslugu, uzimajući u obzir iznos troškova nabave pomoćnih usluga u tom razdoblju i procjene za naredno razdoblje. Troškovi nabave pomoćnih usluga sekundarne i tercijarne rezerve, te energije za pokrivanje gubitaka u

prijenosnom sustavu bili su manji od planiranih, kao i trošak kompenzacija neželjenih odstupanja regulacijskog područja BiH, koji se u praksi ne može pouzdano predvidjeti. Posljedica navedenog bilo je uvećanje stanja na računu svih usluga, te je DERK u lipnju 2016. godine tarifu za sustavnu uslugu smanjio sa 0,5014 feninga/kWh na 0,3761 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. srpnja 2016. godine. Time je uravnotežen odnos prihoda po osnovi tarife za sustavnu uslugu i rashoda po osnovi plaćanja za nabave pomoćnih usluga.

Lipnja 2016. godine, u cilju daljeg unapređenja rada balansnog tržišta, te otklanjanja uočenih neravnoteža u pogledu određenih financijskih veličina i njihovih tendencija tijekom praktične primjene, donijeta je *Odluka o izmjeni Odluke o određivanju koeficijenata i graničnih cijena za pomoćne usluge*. Najznačajniji segment izmjene odnosi se na povećanje granične cijene za pružanje kapaciteta u sekundarnoj regulaciji sa 22,5 KM/kW mjesečno na 30 KM/kW mjesečno, a sve u cilju objektivnijeg vrednovanja ove usluge i poticanja ponuđača da pružaju ovu uslugu u većem opsegu.

U studenom 2016. godine DERK je pokrenuo aktivnosti izmjena i dopuna Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge, kako bi poboljšao usluge pružanja tercijarne rezerve. Opća javna rasprava o nacrtu dokumenta održana je koncem studenoga, a sredinom prosinca 2016. godine usvojena je *Odluka o izmjenama i dopunama Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*. Pored inoviranog normiranja usluga tercijarne regulacije, NOS-u BiH omogućeno je samostalno donošenje odluka o nabavi nedostajućih količina pomoćnih usluga na tržištu, bez ranije potrebne posebne odluke DERK-a, čime se praktično ubrzava donošenje odluka i dodatno pospješuje rad balansnog tržišta.

U cilju provedbe Odluke o izmjenama i dopunama Metodologije, bilo je potrebno definirati koeficijent naknade za neosigurani kapacitet tercijarne regulacije, te je sredinom prosinca 2016. godine donijeta *Odluka o dopuni Odluke o određivanju koeficijenata i graničnih cijena za pomoćne usluge*.

Tijekom 2016. godine DERK je redovito donosio odluke o osiguranju nedostajućih količina pomoćnih usluga za naredni kalendarski mjesec. Ove odluke odnosile su se na one pomoćne usluge za koje godišnjim i mjesečnim javnim nabavama nije bio osiguran potreban opseg, pa je pružatelje trebalo odrediti na regulirani način. Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je koncem 2016. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2017. godini cjelovito zadovoljene.

Pravilnik o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prienosnu mrežu naponske razine 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na srednjonaponsku razinu 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenosa BiH, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta. Pravilnikom se uređuju postupci izdavanja uvjeta za priključak korisnika, izrade elaborata i izdavanja odobrenja za priključenje, definišu osnovi ugovornih odnosa između korisnika prienosne mreže i reguliraju naknade koje korisnici plaćaju za priključenje. Aktualni Pravilnik, donesen je 2008. godine, a mijenjan je i dopunjavao 2010. i 2012. godine.

Ponukan promjenama u sektoru, DERK je inicirao pripremu novih pravila o priključenju. Koristeći radni tekst koji je pripremio Elektroprijenos BiH, DERK je u travnju 2016. godine utvrdio Nacrt novog pravilnika o priključku koji u osnovi zadržava procedure, institute i rješenja ustanovljena pravilima iz 2008. godine, ali ih i usuglašava sa praktičnim potrebama, ili ih slijedom pokrenutih inicijativa upotpunjava kako bi proširio prostor za djelotvorniju realizaciju elektroenergetskih infrastrukturnih projekata za koje je ovaj propis kapitalnog značaja.

Predstavnici više subjekata na koje novi pravilnik može utjecati sudjelovali su u općoj javnoj raspravi održanoj u svibnju 2016. godine, tijekom koje su u jednom dvosmjernom procesu pomogli pripremu inoviranog teksta Nacrta pravilnika. Provedena rasprava ukazala je na neophodnost da se o pojedinim tehničkim pitanjima pribavi mišljenje stručne javnosti, zbog čega je naknadno organizirana i tehnička javna rasprava. Ovakvo opredjeljenje uvažilo je činjenicu paralelnog odvijanja postupka donošenja novog Mrežnog kodeksa, prepoznavajući korist sinhronizacije aktivnosti između obrađivača oba akta kako bi normirana rješenja bila uzajamno kompatibilna.

Tehnička javna rasprava na koju su pozvani stručnjaci iz predmetne oblasti iz nadležnih ministarstava, regulatornih komisija, Elektroprijenosa BiH, Neovisnog operatora sustava u BiH, operatorâ distributivnog sustava, te nadležnih tijela iz oblasti obnovljivih izvora energije održana je sredinom studenoga 2016. godine. U vrijeme izrade ovog Izvješća traju aktivnosti u finalizaciji Prijedloga pravilnika o priključku, čije je donošenje planirano za narednu godinu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje 2017. – 2026.

Indikativni plan razvoja proizvodnje izrađuje se svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha plana je informiranje

sadašnjih i budućih korisnika elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj se plan koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvaćajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnje razdoblje.

Temeljni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilance snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E).

Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da da svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sustava BiH koji su bazirani na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje električne energije za razdoblje od 2017. do 2026. godine je izrađena uz korištenje stečenog iskustva u pripremi ove vrste planova, uvažavajući postojeće trendove kao i procjene različitih međunarodnih i domaćih institucija. Pored navedenog, vrijedan činitelj pri prognoziranju potrošnje električne energije je kretanje bruto društvenog proizvoda, pri čemu se koriste podaci i procjene međunarodnih financijskih institucija.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2017. – 2026. godina* osigurani su adekvatni ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sustava ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domeni potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

² TYNDP 2016, odnosno najnoviji *Europski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidiran je nakon javnih konzultacija i objavljen 20. prosinca 2016. godine. Mišljenje ACER-a o dokumentu očekuje se tijekom proljeća 2017. godine.

Javna rasprava o dokumentu, održana u travnju 2016. godine, usredotočila se na prognozu potrošnje, nove proizvodne kapacitete i bilance snage i energije na prijenosnoj mreži. Bilance snage i energije za narednih deset godina upućuju na potrebu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Također, ukazano je na potrebu izmjena *Mrežnog kodeksa* i *Pravilnika o priključku*.

O prvoj verziji ovog dokumenta DERK je NOS-u BiH dostavio svoje primjedbe i preporuke, posebice u domeni integracije obnovljivih izvora. Inoviranu verziju Plana Državna regulatorna komisija za električnu energiju je odobrila u lipnju 2016. godine donošenjem *Odluke o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2017. – 2026. godina*.

Dugoročni planovi razvoja prijenosne mreže

Prvi Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže, koji se odnosio na razdoblje 2014. – 2023. godina, Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je 2014. godine.

Izradom Dugoročnog plana omogućava se kvalitetnije ispunjavanje obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredno desetogodišnje razdoblje. Dugoročni plan za naredno desetogodišnje razdoblje treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do konca listopada. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na osnovi ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do konca studenoga za narednu godinu.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2015. – 2024. godine upućen je na odobrenje tek u prosincu 2015. godine, sa 13 mjeseci zakašnjenja. Iako su tada već trebali biti razmatrani planski dokumenti za naredno razdoblje (2016. – 2025. godina), DERK je pristupio njegovom razmatranju i odobrio ga početkom 2016. godine. Planom se predviđa investicijska aktivnost u iznosu od 845,72 milijuna KM. Za izgradnju novih objekata planirano je 352,21 milijuna KM (transformatorske stanice 147,35, dalekovodi 81,61 i interkonekcije 123,26 milijuna KM), a za rekonstrukciju 479,81 milijuna KM (visokonaponska i srednjonaponska postrojenja 336,03 i dalekovodi 143,78 milijuna KM).

Početkom srpnja 2016. godine, ovaj put uz zakašnjenje od sedam mjeseci, na odobrenje je dostavljen *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2016. – 2025. godine*. Navedeni plan DERK je odobrio 30. kolovoza 2016. godine.

Planom se predviđa utrošak sredstava u iznosu od 902,28 milijuna KM. Na izgradnju novih objekata planirano je 352,31 milijuna KM, za rekonstrukciju i sanaciju postojeće infrastrukture 536,27 milijuna KM, te za ugradnju prigušnica 13,70 milijuna KM.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2017. – 2026. godina dostavljen je na odobrenje sredinom prosinca 2016. godine, uz značajno kraće zakašnjenje. Ovaj planski dokument, koji je kao i prethodne pripremio Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, a čiju je reviziju izvršio Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, definira potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravodobno pokrenule aktivnosti na projektiranju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuiranu opskrbu i stabilnost sustava. Vrijednost ukupnih ulaganja predviđenih ovim Dugoročnim planom iznosi 825,44 milijuna KM.

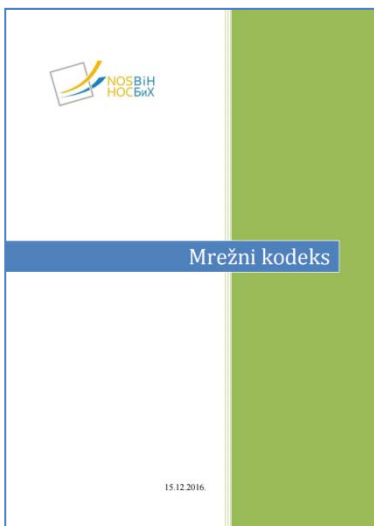
Dugoročni plan predviđa izgradnju novih trafostanica i dalekovoda u BiH u vrijednosti od 206,12 milijuna KM, te novih međudržavnih dalekovoda u vrijednosti od 89,99 milijuna KM. Plan, također, uključuje rekonstrukciju i proširenje trafostanica (331,04 milijuna KM), rekonstrukciju dalekovoda (140,59 milijuna KM), obnovu SCADA sustava (Sustav za nadzor, upravljanje i prikupljanje podataka) i telekomunikacijske opreme (44 milijuna KM), te ugradnju prigušnica za poboljšanje naponskih prilika u elektroenergetskom sustavu (13,70 milijuna KM). Donošenje odluke po dostavljenom dokumentu Državna regulatorna komisija planira u siječnju 2017. godine.

Odobreni dugoročni planovi objavljeni su u okviru internet prezentacije NOS-a BiH i DERK-a.

Mrežna pravila

DERK je s pozornošću pratio tijek i progres aktivnosti u izradi novog *Mrežnog kodeksa*, koje je u travnju 2016. godine pokrenuo NOS BiH. Kroz rad u tu svrhu obrazovanog povjerenstva, svim sudionicima na tržištu električne energije omogućeno je davanje komentara na radne materijale. Informacije o sastancima Tehničkog povjerenstva javno su objavljivane, uz mogućnost sudjelovanja svih zainteresiranih strana.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sustava, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sustava nakon

potpunog ili djelomičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sustavu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sustava.

Cilj Mrežnog kodeksa je definirati elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sustava BiH, omogućiti razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i pozitivnom europskom praksom.

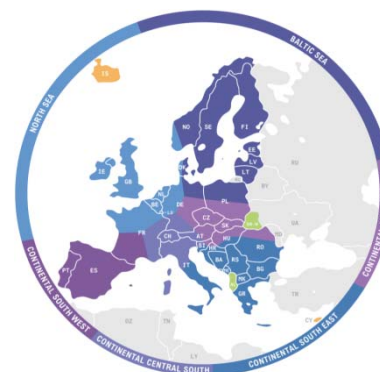
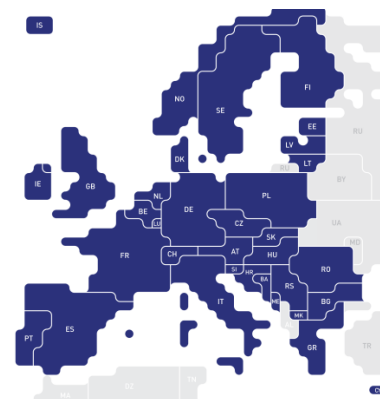
Novi Mrežni kodeks predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, dodatno determinira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri preuzima standarde definirane Europskim mrežnim pravilima, uključujući inovirane opsege naponskih razina u normalnom i poremećenom pogonu.

DERK je odobrio novi Mrežni kodeks na sjednici održanoj 15. prosinca 2016. godine.

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetske paketu EU. Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puni angažman Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER) provode kompleksnu aktivnost donošenja pravila za rad mreža (mrežna pravila EU – eng. *Network Codes*). Skup ovih pravila u domeni električne energije prvobitno je organiziran u tri skupine:

- *Pravila o priključivanju*
 - Pravila o zahtjevima za proizvođače električne energije (RfG),
 - Pravila za priključak kupca (DCC),
 - Pravila za priključivanje istosmjernom strujom visokog napona (HVDC),
- *Pravila o upravljanju sustavima*
 - Pravila o operativnoj sigurnosti (OS),
 - Pravila o operativnom planiranju i rasporedu (OPS),
 - Pravila o kontroli opterećenja i frekvencije i o rezervama (LFCR),
 - Pravila o hitnim slučajevima i ponovnoj uspostavi (ER),
- *Pravila o tržištu*
 - Pravila o dodjeli kapaciteta i upravljanju zagušenjem (CACM),
 - Pravila o dugoročnoj dodjeli kapaciteta (FCA),
 - Pravila o uravnoteženju (EB).

entsoe

Sadržina svih pravila za rad mreža postaje dio legislative Europske unije i izravno se primjenjuje u njenim članicama donošenjem uredbi Europske komisije.

U Ugovornim stranama Energetske zajednice, prema definiranoj proceduri, transpoziciju uredbi u nacionalno zakonodavstvo trebaju izvršiti nacionalni regulatori, nakon što relevantne odluke donese Stalna grupa na visokoj razini Energetske zajednice (PHLG).

Do 31. prosinca 2016. godine u Europskoj uniji, uz rok za implementaciju od tri godine, stupile su na snagu sljedeće uredbi:

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA).

Članice Europske unije su 4. svibnja 2016. godine dale pozitivno mišljenje na Nacrt uredbe Komisije (EU) o uspostavljanju smjernica za rad sustava za prijenos električne energije, kojom su objedinjena Pravila o operativnoj sigurnosti (OS), Pravila o operativnom planiranju i rasporedu (OPS) i Pravila o kontroli opterećenja i frekvencije i o rezervama (LFCR).³

Tijekom 2017. godine Europska komisija, ACER i ENTSO-E provodit će intenzivne aktivnosti na završetku preostalih pravila za rad mreža, a u Energetskoj zajednici slijede aktivnosti na donošenju odluka prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a Energetske zajednice. Stoga se problematika pravila za rad mreža nameće kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, prije svega Državne regulatorne komisije za električnu energiju i Neovisnog operatora sustava u BiH.

³ U vrijeme izrade ovog izvješća Nacrt uredbe je u fazi provjere usuglašenosti sa glavnim načelima Europske unije i Trećeg paketa, koju provodi Europski parlament i Vijeće. Donošenje uredbi očekuje se tijekom 2017. godine.

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO) čije je sjedište u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. ožujka 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. studenoga 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama BiH – Crna Gora i BiH – Hrvatska.

Tijekom 2016. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa *Aukcijskim pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, koja su u rujnu 2015. godine na zahtjev operatora odobrili nadležni nacionalni regulatori iz regije. U 2016. godini pripremljena je nova verzija Aukcijskih pravila, uz potrebne konzultacije sa sudionicima u sektoru i Regulatornim odborom Energetske zajednice (ECRB). Uvažavajući zajednički stav ECRB-a o Aukcijskim pravilima, DERK je 28. rujna 2016. godine donio *Odluku o odobrenju Aukcijskih pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta* (u verziji 1.4 iz kolovoza 2016. godine), koja je Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini dostavio na odobrenje.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju podršku uspješnom radu SEE CAO, uz pozdravljanje uključivanja Makedonskog operatora elektro-prijenosnog sustava (MEPSO) od studenoga 2016. godine i očekivanje da će u geografski obuhvat u skoroj budućnosti biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Europe.

Obzirom da Srbija ne sudjeluje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjoj, mjesečnoj i dnevnoj razini. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 16. studenoga 2016. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja JP Elektromreža Srbije (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu, i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja JP Elektromreža Srbije (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu.*

Kako SEE CAO ne pokriva unutardnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i JP Elektromreža Srbije (EMS) za 2017. godinu,*
- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava*

u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sustava AD (CGES) za 2017. godinu, i

- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sustava (HOPS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu.*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2017. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodi EMS, a dnevne i unutardnevne aukcije provodi NOS BiH. Unutardnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodi HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Sporazum o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB

Prvobitni Sporazum o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB, između operatora prijenosnih sustava Slovenije (ELES), Hrvatske (Hrvatski operator prijenosnog sustava – HOPS) i Bosne i Hercegovine (Neovisni operator sustava u BiH – NOS BiH) potpisan je u siječnju 2014. godine, nakon odobrenja DERK-a iz prosinca 2013. godine.

Time je značajno unaprijeđena i ranija uspješna suradnja operatora u zajedničkom Kontrolnom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), kao dijelu Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i njene Regionalne grupe Kontinentalna Europa.

Implementacija ovog trilateralnog Sporazuma omogućila je djelotvorniji način korištenja raspoloživih izvora za zadovoljenje potrebe za aktiviranjem rezerve snage. Svi uključeni operatori sustava smanjili su potrebne količine zakupa rezerve snage koristeći prednosti sinergijskih efekata konstruktivne suradnje unutar zajedničkog Kontrolnog bloka.

Tijekom 2016. godine provedene su aktivnosti na zaključenju inoviranog Sporazuma, koji uvažava početak rada Termoelektrane Stanari čija je instalirana snaga veća od ranije korištenih 250 MW u izračunu potrebnih količina rezerve. U novom tekstu ažurirane su i potrebne količine za negativnu tercijarnu rezervu (rezervu ‘nadole’) i detaljnije su obrađeni pojedini tehnički aspekti primjene Sporazuma, uključujući angažiranje, obračun i plaćanja regulacijskih rezervi.

Koncem prosinca 2016. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je zaključenje inoviranog *Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB*.

Rad korisnika prijenosnog sustava tijekom funkcionalnih ispitivanja i puštanja u rad

Povodom završetka radova na izgradnji Termoelektrane Stanari, prvog izgrađenog objekta ovog tipa u Bosni i Hercegovini nakon 28 godina, na prijedlog Neovisnog operatora sustava u BiH, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je koncem 2015. godine dala suglasnost na način rada Kompanije EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari tijekom funkcionalnih ispitivanja i puštanja u rad.

Iznimno od Tržišnih pravila, Kompaniji je kao korisnici prijenosnog sustava odobreno da u razdoblju od šest mjeseci osigurava kapacitet rezerve, odnosno energiju za pokrivanje vlastitih debalansa i da sva neželjena odstupanja nadoknađuje kroz kompenzacijske programe koje definira NOS BiH.

Kako u ovom razdoblju nisu kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, DERK je, cijeneći pozitivne učinke primjene svoje prvobitne odluke na rad elektroenergetskog sustava BiH i poznavajući ENTSO-E standarde u pogledu trajanja funkcionalnih ispitivanja, svojim odlukama praktično odobrio produljenje takvog načina rada za dodatna tri mjeseca.

Funkcionalna ispitivanja na elektroprijenosnoj mreži trajala su od 4. siječnja 2016. godine kada je elektrana prvi put sinhronizirana na elektroenergetski sustav BiH do zvaničnog početka komercijalnog rada Termoelektrane Stanari 20. rujna 2016. godine.

3.3 Postupci licenciranja

Tijekom 2016. godine DERK je izdao pet licenci za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom. Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa razdobljem važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- GEN-I d.o.o. Sarajevo (siječanj 2016.),
- Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo (travanj 2016.).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom sa razdobljem važenja od dvije godine dodijeljene su subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo (ožujak 2016.),
- Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo (lipanj 2016.),
- G-Petrol d.o.o. Sarajevo (srpanj 2016.).

Licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon siječnja 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim*

uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obvezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pisane izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je dosada iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnositeljem zahtjeva i zainteresiranim trećim osobama.

LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, koji u prethodnom razdoblju nije imao licencu DERK-a, podnio je nepotpun zahtjev za izdavanje licence za djelatnost međunarodne trgovine. Postupak dodjele licence još nije okončan jer podnositelj zahtjeva još nije otklonio predočene mu nedostatke zahtjeva.

U veljači 2016. godine, Odlukom DERK-a ukinuta je licenca za djelatnost međunarodne trgovine društvu Repower Adria d.o.o. Sarajevo, na zahtjev samog korisnika licence.

Nakon prijave izvršenih promjena sjedišta, odnosno adrese dva licencirana subjekta, donesene su odluke o nastavku korištenja licenci na novoregistriranim adresama za sljedeća društva: Proenergy d.o.o. Sarajevo (listopad 2016.) i HEP-Trade d.o.o. Mostar (prosinac 2016.).

Pored kompanija koje su već navedene u ovom izvešću kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom razdoblju u istom statusu registrirani su i HSE BH d.o.o. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske Matično poduzeće, a.d. Trebinje, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, Energy Financing Team d.o.o. Bileća, Ezpada d.o.o. Mostar, Comsar Energy Trading d.o.o. Banja Luka, Axpo d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, Interenergo d.o.o. Sarajevo i Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo.

Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava ima Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. Javno poduzeće za komunalne djelatnosti Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriju BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju

djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u travnju 2016. godine donio odgovarajuće zaključke.

Razvojem tržišta i regulatornog okvira, jačanjem konkurencije i posebice povećanjem broja trgovaca na tržištu električne energije, prestali su razlozi da se određeni industrijski potrošači bave i međunarodnom trgovinom – uvozom električne energije radi zadovoljavanja vlastitih potreba korištenjem posebne licence. Stoga, od 1. siječnja 2017. godine više neće biti aktivne licence za međunarodnu trgovinu električnom energijom za vlastite potrebe izdane u skladu sa ranije važećim pravilima.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine u okviru svojih redovitih aktivnosti Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati usuglašenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, a prije svega nadzorom reguliranih subjekata NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP Komunalno Brčko.

Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju izravan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, posebice prigodom analize financijske pozicije subjekata sa gledišta primjene odobrenih tarifa.

Tijekom listopada i studenoga 2016. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora DERK je pozvao NOS BiH da se odgovorno odnosi prema okviru i strukturi odobrenih troškova i rashoda. Ukazano je na obvezu poštovanja rokova za reviziju i dostavu Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže (do konca listopada tekuće godine za razdoblje koje pokriva narednih deset godina).

Naloženo je praćenje kvalitete napona u skladu sa standardom EN 50160 i utjecaja velikih potrošača na kvalitetu napona u točkama priključenja na prijenosnu mrežu.

Naglašena je neophodnost pravodobnog i potpunog izvješćivanja o međunarodnim aktivnostima NOS-a BiH uključujući aktivnosti u okviru Centra za koordinaciju sigurnosti (SCC), Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), kao i o aktualnom statusu i provedbi sporazuma na razini Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – BiH).

U vezi problematike priključenja i puštanja u pogon novih proizvodnih objekata, prepoznata je potreba prenošenja stečenih iskustava u pravila i propise koji tretiraju ovu problematiku. U narednom razdoblju bit će korisno izraditi i svim potencijalnim investitorima učiniti dostupnim pregledan informativan materijal sa neophodnim koracima u fazi priključenja i puštanja u probni rad novog proizvodnog objekta. Nositelj pomenutih aktivnosti bi trebao biti NOS BiH, uz konzultacije sa Elektroprijenosom BiH, nadležnim regulatorima i ministarstvima.

U pogledu maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora u elektroenergetski sustav BiH, od NOS-a BiH je u više navrata tražena procjena za inoviranje maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora, koja uključuje solarne i vjetroelektrane. S tim u vezi ponovljen je zahtjev da se DERK-u dostavi prijedlog sa tehnički argumentiranom procjenom na osnovi koje bi DERK mogao donijeti odgovarajuću odluku.

U cilju povećanja transparentnosti, uključujući informiranje i kvalitetnu interakciju sudionika na tržištu, istaknut je značaj pravodobne objave pravila, propisa, formulara i drugih dokumenata, kao i ažuriranja energetske pokazatelja i drugih informacija na internet stranici NOS-a BiH.

U okviru regulatornog nadzora DERK je od Elektroprijenosa BiH zatražio da izvješća o provedbi odobrenog Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Plana investicija dostavlja u obliku tabelarnih pregleda, uz podsjećanje na pridržavanje propisane dinamike u dostavi novih planskih dokumenata na odobrenje.

Obzirom na dugotrajan problem visokih naponskih prilika u prijenosnoj mreži, od Elektroprijenosa BiH je zatraženo da u suradnji sa NOS-om BiH i susjednim operatorima iznađe optimalno rješenje za BiH. Kako razina i trajanje naponskih odstupanja dovodi do degradacije opreme i operativnih problema od utjecaja ne samo na potrošnju, već i na proizvodnju, ukazano je na potrebu realiziranja odgovarajućih investicija iz Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže.

Kompaniji je sugerirano da se u što kraćem roku i uz poštovanje relevantnih zakona riješi pitanje tražbina koje Kompanija ima od drugih poslovnih subjekata u zemlji.

Osobito je ukazano na neophodnost konstantnog poboljšanja kvalitete usluga, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i vodova, te izgradnju nove infrastrukture u funkciji pouzdane opskrbe i priključenja novih korisnika.

Državna regulatorna komisija je od JP Komunalno Brčko još jednom zatražila završetak računovodstvenog razdvajanja djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor i realizaciju obveze evidentiranja prihoda Radne jedinice *Elektrodistribucija* odvojeno od prihoda koje poduzeće ostvaruje drugim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada).

DERK je podsjetio regulirani subjekt na obvezu rješavanja vlasničkih odnosa nad temeljnim sredstvima u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom, a koja se vode kao temeljna sredstva Vlade Brčko Distrikta BiH, dok JP Komunalno Brčko ima pravo služnosti. Ukazano je na neophodnost razjašnjenja pitanja amortizacije nad tim sredstvima, posebice u kontekstu investicijskog održavanja.

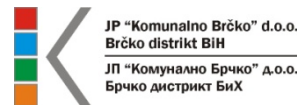
Vlasnik licence je pozvan da pripremi dugoročni plan investicija, u kome bi se iskazala potrebna sredstva kao i način njihovog osiguranja. Istaknuta je obveza ažuriranja priloga licence za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije, odnosno *Pregleda objekata* koji se koriste za tu djelatnost.

Uočavajući značajan udjel troškova radne snage prigodom analize rashoda poduzeća, DERK je ukazao na potrebu odgovarajućeg djelovanja u tom segmentu, posebice u pogledu zapošljavanja, pri tome ističući djelovanje konkurentnih opskrbljivača na tržištu električne energije.

U funkciji regulatornog nadzora tijekom prosinca 2016. godine obavljene su posjete međunarodnim trgovcima: Proenergy d.o.o. Sarajevo, Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo i G-Petrol d.o.o. Sarajevo.

Posjete su izvršene radi pregleda licencirane aktivnosti i utvrđivanja činjenica o ispunjavanju propisanih uvjeta za korištenje licence. Tom prigodom naglašena je neophodnost permanentnog zadovoljavanja općih i specifičnih kriterija (u slučaju obavljanja drugih djelatnosti vlasnik licence je dužan osigurati računovodstveno razdvajanje licencirane od drugih djelatnosti).

Istaknute su obveze poštovanja tarifa, te Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa, uz pravo sudjelovanja u radu tehničkih komiteta. Također su tijekom posjeta izvršeni uvidi i u druge poslovne dokumente međunarodnih trgovaca, prikupljene informacije

o problemima sa kojima se suočavaju pojedini subjekti, te sugerirana povećana pozornost u pojedinim aspektima obavljanja licencirane djelatnosti koji mogu ugroziti poštovanje propisanih uvjeta korištenja licence.

Sagledano je trenutačno financijsko stanje subjekata u svjetlu ispunjavanja propisanih uvjeta vezanih za visinu upisanog kapitala, te financijsku stabilnost vlasnika licenci.

Tijekom nadzora evidentiran je povećani interes za djelovanje na maloprodajnom tržištu električne energije.

3.5 Rješavanje sporova

Rješavanje sporova među korisnicima prijenosnog sustava je među redovitim nadležnostima i ovlastima DERK-a. Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne su prva dva subjekta koja su zatražila od DERK-a da djeluje u ovoj funkciji i razriješi njihov višegodišnji spor. Spor je nastao zbog razlika u gledištima o postojanju obveze jedne strane da drugoj strani plati troškove naknade za priključenje HE Mostarsko blato na prijenosnu mrežu.

Ocijenivši da su obje strane dostavile dostatno dokaza na osnovi kojih može pravilno i potpuno utvrditi činjenično stanje, DERK je odlučio spor riješiti u skraćenom postupku i o čemu je prethodno obavijestio strane u sporu i javnost. Nije bilo prigovora ovakvoj namjeri DERK-a.

Donošenje odluke o opravdanosti argumenata i jedne i druge strane se očekuje do konca siječnja naredne godine. Bit će to prva odluka u praksi DERK-a ovakvog karaktera. Ozbiljnom je čine specifičnost prirode i vrijednost zahtjeva, nastup regulatornog tijela u novoj funkciji, njen mogući utjecaj na gospodarske interese obje strane. A posebice će biti važna za izgradnju i jačanje povjerenja da DERK i ubuduće procesira sporove između zainteresiranih strana.

Odluka Državnog regulatora je obvezujuća ali ne isključuje pravo bilo koje strane u sporu za pokretanje postupka pred nadležnim sudom.

3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

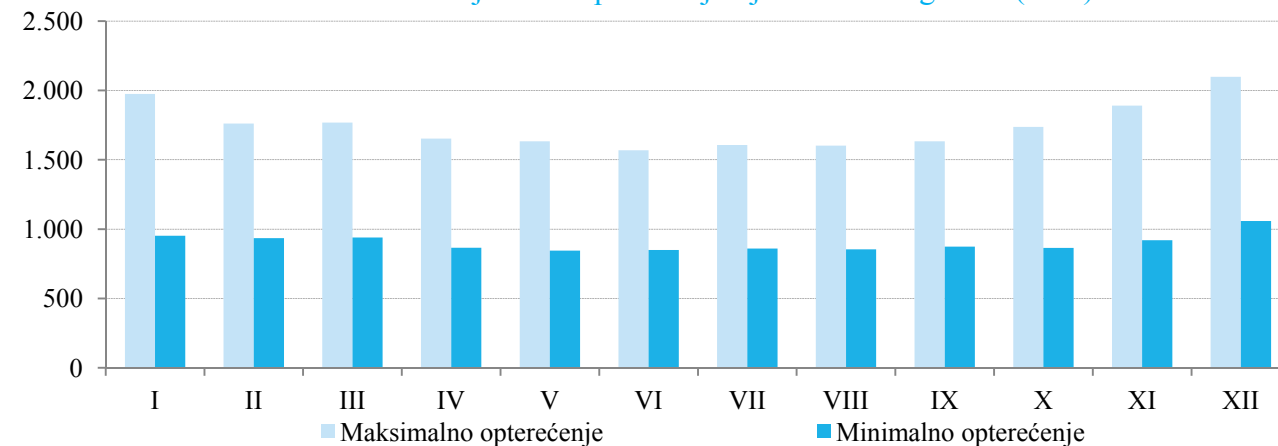
Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

Tijekom 2016. godine, a nakon uspješnog završetka testiranja tijekom probnog razdoblja, u redovitu proizvodnju ušla je Termoelektrana Stanari instalirane snage 300 MW.

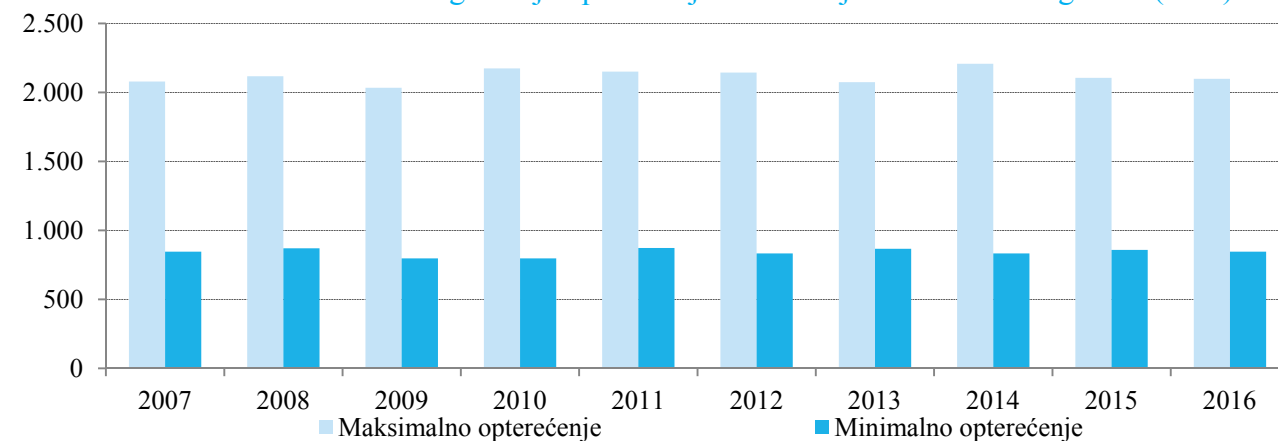
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2016. godini od 2.098 MW zabilježeno je 31. prosinca 2016. godine u osamnaestom satu, dok je maksimalna dnevna potrošnja od 40.340 MWh električne energije ostvarena 23. prosinca 2016. godine.

Minimalno opterećenje od 845 MW zabilježeno je 23. svibnja 2016. godine u šestom satu, a minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 27.296 MWh ostvarena je 19. lipnja 2016. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tijekom 2016. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tijekom 2016. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u razdoblju 2007. – 2016. godina (MW)

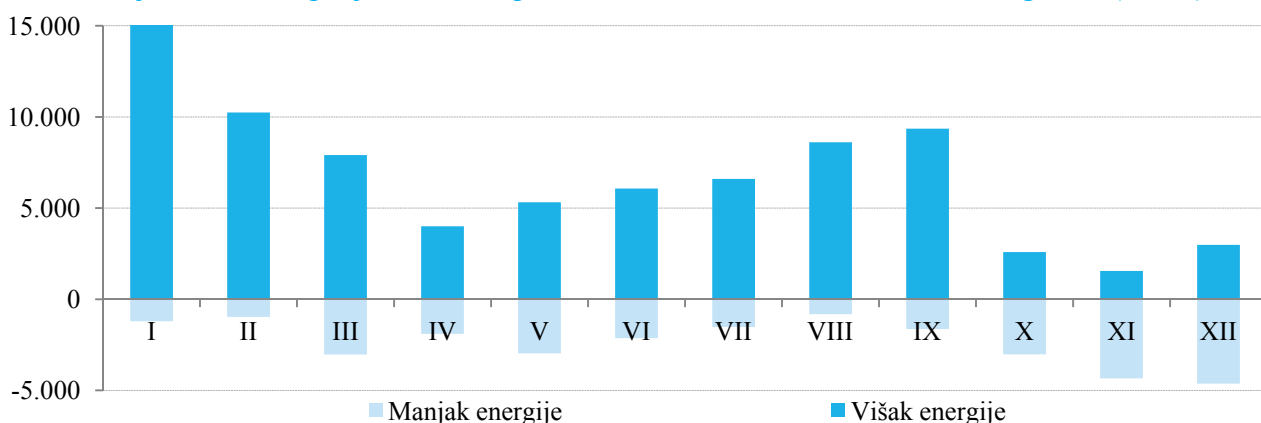

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene u Kontrolnom bloku SHB u cijeloj 2016. godini iznosila su ukupno 28 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije ukupno 80 GWh. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sustava BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2016. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje prema dole) zabilježen je u prosincu u iznosu od 313 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje prema gore) u rujnu 2016. godine u iznosu 239 MWh/h.

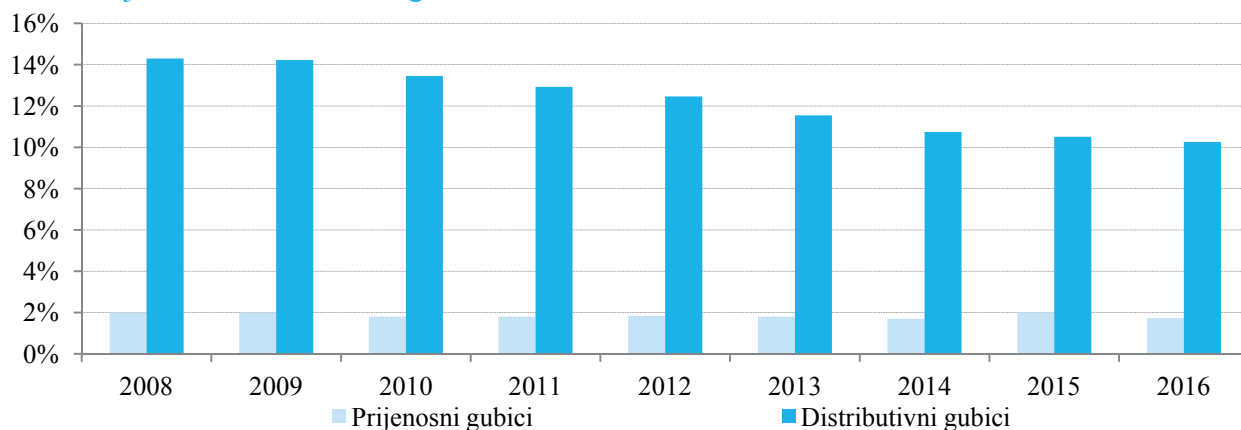
Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 19.070,1 GWh, što je 6,8 % više nego u 2015. godini. Prijenosni gubici iznosili su 333,3 GWh, odnosno 1,75 % od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.024,8 GWh ili 10,26 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH. Postotak prijenosnih i distributivnih gubitaka prikazan je na slici 4.

U 2016. godini CHE Čapljina je u crpnom načinu rada preuzela 46,2 GWh.

Slika 3. Mjesečna odstupanja EES BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2016. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

Tablica 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2012		2013		2014		2015		2016	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	2.499,08	110.506	494,74	17.484	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975
ENS _{pl}	1.081,15	47.807	1.362,40	29.940	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032
<i>Ukupno</i>	3.580,23	158.313	1.857,14	47.424	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007

Tablica 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644
AIT ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nepI}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sustavu BiH u prethodnih pet godina, dani su u tablici 1. Očito je da je ukupna neisporučena energija tijekom proteklih pet godina u stalnom opadanju.

Tablica 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Kada su u pitanju investicije u prijenosnu mrežu, ukupna raspoloživa vlastita sredstva Elektroprijenosa BiH za investicijsko ulaganje u 2016. godini su iznosila 271.572.000 KM. Vrijednost materijala koji je osiguran u prethodnom razdoblju je 4.802.412 KM, a prenesene ugovorene obveze iz ranijih godina iznose 68.525.708 KM. U 2016. godini ugovoreno je 57.964.508 KM, a angažirana sredstva iznose 126.138.364 KM.

Tijekom 2016. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U rad su pušteni novi dalekovod DV 110 kV Visoko – Fojnica, kao i nove trafostanice TS 110/x kV Bužim, Fojnica, Laktaši 2, i Mostar 9 (Buna) sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici TS Trebinje stavljen je u rad transformator TR3 220/110 kV snage 150 MVA, a u trafostanici TS Zenica 2 stari transformator TR1 zamijenjen je novim transformatorom 220/110 kV snage 150 MVA. Izvršena je djelomična rekonstrukcija trafostanice TS Tuzla 4 110/x kV na svim naponskim razinama, potpuna rekonstrukcija trafostanice TS Bileća 110/x kV, kao i rekonstrukcija i djelomična promjena trase dalekovoda DV 220 kV rasklopno postrojenje RP Kakanj – trafostanica TS Tuzla 4.

Slično kao i prethodnih godina, i u 2016. godini naponske prilike u elektroenergetskom sustavu često su bile iznad propisanih vrijednosti. Glavni uzroci pojave visokih napona u prijenosnoj mreži BiH su:

- slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u razdobljima niskog opterećenja konzuma,
- povremena niska potrošnja jalove snage konzuma u BiH gledano sa 110 kV mreže (iznimka su situacije niskog radnog opterećenja ali povećane jalove snage potrošnje koje nastupaju ljeti, kada značajnije korištenje klima uređaja dovodi do nižih napona u mreži),
- povremen i neplanski rad generatora u BiH u kapacitivnom dijelu pogonskog dijagrama,
- zanemarljiv rad CHE Čapljina u kompenzacijskom režimu,
- blokirani položaji preklopki regulacijskih transformatora,
- nepodešenost prijenosnog odnosa transformatora koji imaju mogućnost promjene istog u beznaponskom stanju,
- nepovoljan utjecaj elektroenergetskih sustava Hrvatske i Crne Gore, osobito Hrvatske, gdje naponi na južnom kraku 400 kV mreže gotovo polovicu vremena godišnje prelaze maksimalno dopuštenu gornju granicu (TS Konjsko),
- nedovoljne mogućnosti regulacije napona i jalove snage (Q/U regulacije) na naponskoj razini 400 kV.

Tijekom 2016. godine u svrhu regulacije previsokih napona, vršena je regulacija transformatora, nalagano je elektranama da rade u režimu podpobude, a u krajnjoj mjeri se (47 puta) pristupalo i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, vodeći računa o kriteriju sigurnosti, odnosno zadovoljenju tzv. kriterija $n - 1$. Najviši naponi na 400 kV i 220 kV mreži registrirani su u trafostanici TS Trebinje – 451,41 kV, odnosno 259,57 kV, a na 110 kV mreži u trafostanici TS Mostar 4 – 127,4 kV.

Tijekom 2016. godine evidentirano je 527 ispada u prijenosnom sustavu, od kojih 210 na 110 kV, 222 na 220 kV i 59 na 400 kV naponu. Pored toga evidentirano je 13 ispada transformatora 400/220 kV, šest ispada transformatora 400/110 kV i sedam ispada transformatora 220/110 kV.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

Kvaliteta rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji SAIFI i SAIDI dobijaju se praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosovim objektima, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu

Tablica 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prienosnu mrežu

	2012	2013	2014	2015	2016
SAIFI Planirani zastoji	0,87	0,83	0,72	0,65	0,55
SAIFI Neplanirani zastoji	1,16	1,01	0,80	0,90	0,97
SAIFI <i>Ukupno</i>	2,03	1,84	1,52	1,56	1,52
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	146,62	124,36	143,84	108,53	92,92
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	142,24	55,69	277,15	76,00	68,61
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	288,87	180,05	421,01	184,52	161,53

Tablica 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prienosnu mrežu uključujući i ispade srednjonaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2012	2013	2014	2015	2016
SAIFI Planirani zastoji	4,27	4,52	3,99	4,12	3,53
SAIFI Neplanirani zastoji	8,53	9,35	7,61	7,76	5,78
SAIFI <i>Ukupno</i>	12,80	13,87	11,60	11,88	9,31
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	393,93	404,33	671,60	365,77	399,12
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	729,96	474,87	678,42	532,99	371,99
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.123,89	879,20	1.350,02	898,76	771,18

mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjonaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

U tablicama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tablica 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosna BiH, a tablica 4 i zastoje na srednjonaponskim odvodima u Elektroprijenosnim transformatorskim stanicama uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži. Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tablici 4, obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu BiH dani su u Prilogu A, a karta sustava u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavaka za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavaka za opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je u kolovozu 2016. godine, po zahtjevu regulirane kompanije – JP Komunalno Brčko.

Formalna javna rasprava u okviru postupka održana je 31. kolovoza 2016. godine. Nakon što je od regulirane

kompanije dobio sve dodatno tražene informacije, uključujući troškove nabave električne energije za naredno razdoblje, DERK je u prosincu 2016. godine donio odluke o tarifama za distribuciju i opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH, koje će se primjenjivati od 1. siječnja 2017. godine i zamijeniti odluke koje su važile prethodne dvije godine.

Donesenim odlukama nisu promijenjene cijene koje kupci plaćaju za korištenje distributivne mreže niti prosječne cijene koju plaćaju svi kupci koji se opskrbljuju u okviru univerzalne usluge. Unakrsne subvencije između komercijalnih kupaca i kućanstava smanjene su sa 20 % na 10 %. Time je prosječna cijena za opskrbu komercijalnih kupaca smanjena 5,8 %, a cijena za kućanstva povećana 2,8 %. Do ovakve korekcije došlo je zbog obveze regulatora da postupno alocira realne pripadajuće troškove na svaku od kategorija kupaca.

Kućanstva u Brčko Distriktu BiH su u prvoj polovici 2016. godini imala najnižu prosječnu cijenu električne energije u Bosni i Hercegovini (12,62 feninga/kWh). Nove cijene za kućanstva su 10,4 % niže od onih koje plaćaju kupci Elektroprivrede BiH, odnosno 13,3 % niže od onih koje se plaćaju Elektroprivredi HZHB, a više 2,6 % u odnosu na kućanstva koja opskrbljuje Elektroprivreda RS. Dakle, nove cijene za kućanstva su 5,6 % niže od prosječne cijene za kućanstva u Bosni i Hercegovini.

U okviru tarifnog postupka posebna pozornost posvećena je radu distributivnog sustava u Brčko Distriktu BiH. Distributivni gubici u JP Komunalno Brčko u 2015. godini iznosili su 13,08 %, a u 2016. godini 12,38 % od bruto distributivne potrošnje, što je više od ostvarenih prosječnih veličina u Bosni i Hercegovini, gdje su ovi gubici u isto vrijeme iznosili 10,51 %, odnosno 10,26 %. Stoga je Državna regulatorna komisija za električnu energiju u cilju smanjenja distributivnih gubitaka i njihovog postupnog svodenja na prosjek u BiH, uvažavajući operativne mjere koje provodi JP Komunalno Brčko, za 2017. godinu odobrila distributivne gubitke u iznosu od 12 %.

Postupak određivanja tarifa po zahtjevu Neovisnog operatora sustava u BiH

U skladu sa zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama za rad sustava, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je i u listopadu 2016. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2017. godinu. Zahtjevom se traži tarifa za rad neovisnog operatora sustava u iznosu od 0,07385 feninga/kWh, što bi predstavljalo povećanje od 24,75 %.

Tarifni zahtjev se rješava u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* i *Metodologiji za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje temeljna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava u postupku održana je početkom prosinca 2016. godine. Tom prigodom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za narednu godinu, dok su umješači iznijeli svoj interes i očekivanja da tarife ostanu na dostignutoj razini.

Postupak određivanja tarifa po zahtjevu Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini nastavit će se u 2017. godini.

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u studenom 2016. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predloženi zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Zahtjevom se traži da prosječna tarifa za prijenos električne energije iznosi 1,058 feninga/kWh, što bi značilo povećanje od 19 %.

DERK i ovaj tarifni zahtjev rješava u skladu sa kriterijima i načelima primijenjenim u prethodnim tarifnim postupcima. Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je koncem prosinca 2016. godine.

Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih sudionika da neposredno sudjeluju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno sudjeluje i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime je postignut rekordan broj sudionika koji neposredno sudjeluju u postupku pred regulatorom.

Donošenje konačne odluke u postupku planirano je za konac veljače 2017. godine. Opredjeljenje je DERK-a da osigura ujednačen pristup i sudnos u procjeni i odobravanju određenih elemenata tarifnih zahtjeva Neovisnog operatora sustava u BiH i Elektroprijenosa BiH.

3.8 Tržište električne energije

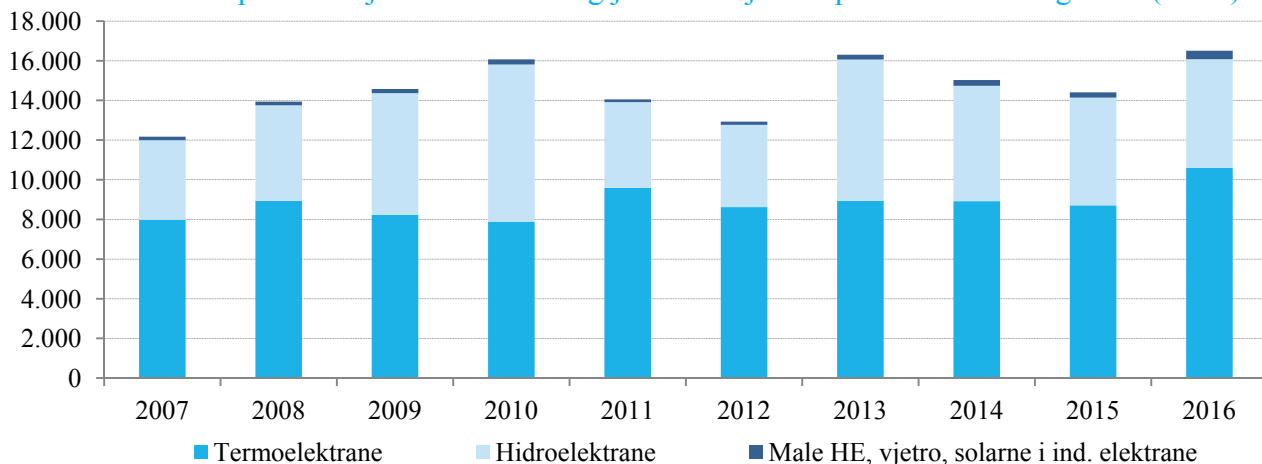
Energetski pokazatelji

U Bosni i Hercegovini je 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja električne energije u iznosu od 16.509 GWh, što je 1.101 GWh, odnosno 14,6 % više u odnosu na prethodnu godinu. Ovo povećanje izravna je posljedica izgradnje i ulaska u pogon Termoelektrane Stanari, čija projektirana godišnja proizvodnja iznosi više od 2.000 GWh.

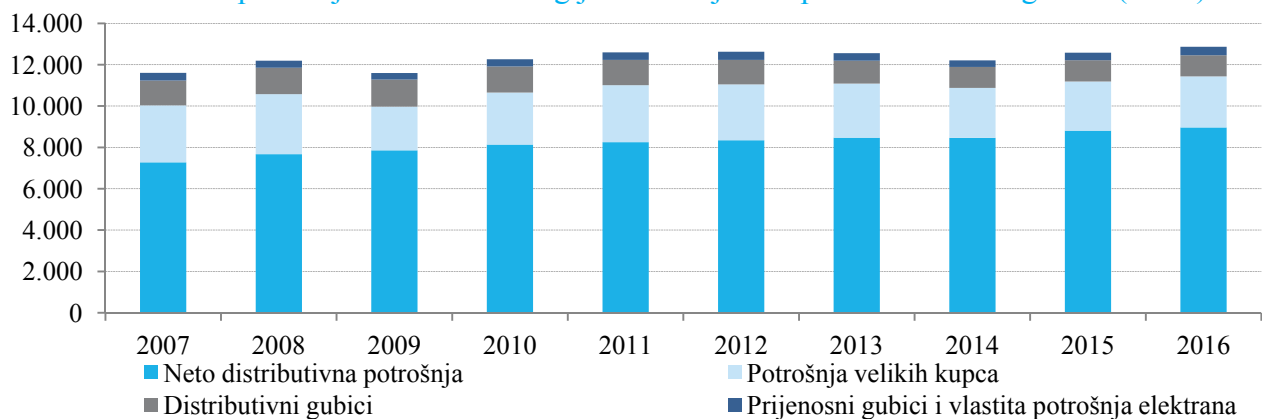
U hidroelektranama je proizvedeno 5.469 GWh ili 0,8 % više nego u 2015. godini. Ipak, i protekla 2016. može se okarakterizirati kao hidrološki umjereno nepovoljna godina u kojoj su ostvareni dotoci niži od višegodišnjeg prosjeka. Proizvodnja u termoelektranama iznosila je rekordnih 10.608 GWh, što je 1.896 GWh, odnosno 21,8 % više nego u prethodnoj godini.

Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora (male hidroelektrane, solarne i vjetroelektrane) također je zabilježila značajno povećanje od 62,3 % i iznosila je 400,8 GWh. Vladajući udjel u ovoj kategoriji i dalje imaju male hidroelektrane (374,27 GWh, odnosno 93,3 %), u solarnim elektranama proizvedeno je

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

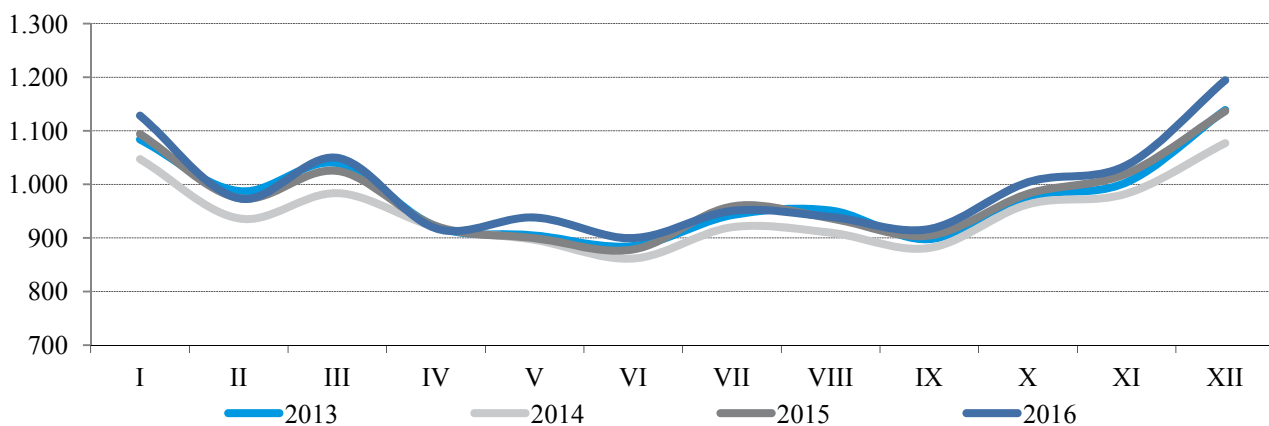
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

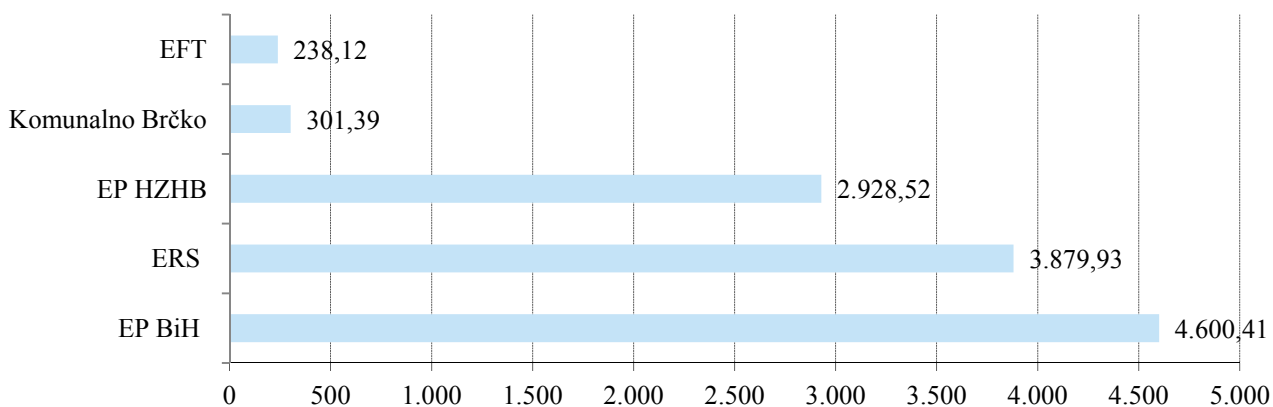
26,5 GWh (6,6 %), a u vjetroelektranama svega 0,03 GWh (0,007 %). Sve značajniji dio u proizvodnji iz manjih obnovljivih izvora imaju neovisni proizvođači u čijim je objektima proizvedeno 276,8 GWh električne energije. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 30,9 GWh. Struktura proizvodnje tijekom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura ukupne potrošnje električne energije u Bosni i Hercegovini.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.865 GWh, čime je godišnji trend rasta iz prethodne godine sa 3,2 % smanjen na 2,1 %. Ipak, time je i ukupna potrošnja ostvarila povijesni maksimum. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav povećana je 4,1 % i iznosila je 2.469 GWh, a distributivna potrošnja potrošnja iznosila je 9.988 GWh, odnosno 1,4 % više nego u prethodnoj godini. Najveće povećanje potrošnje zabilježeno je kod kupaca priključenih na napon 10 kV (6,5 %), zatim slijedi javna rasvjeta (3,7 %), dok je u kategoriji kupaca ostala potrošnja (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV) povećanje iznosilo 2,3 %. Kućanstva su ostvarila gotovo istu potrošnju kao prethodne godine (porast 0,01 %), a kupci na naponu 35 kV smanjili su potrošnju 2,5 %.

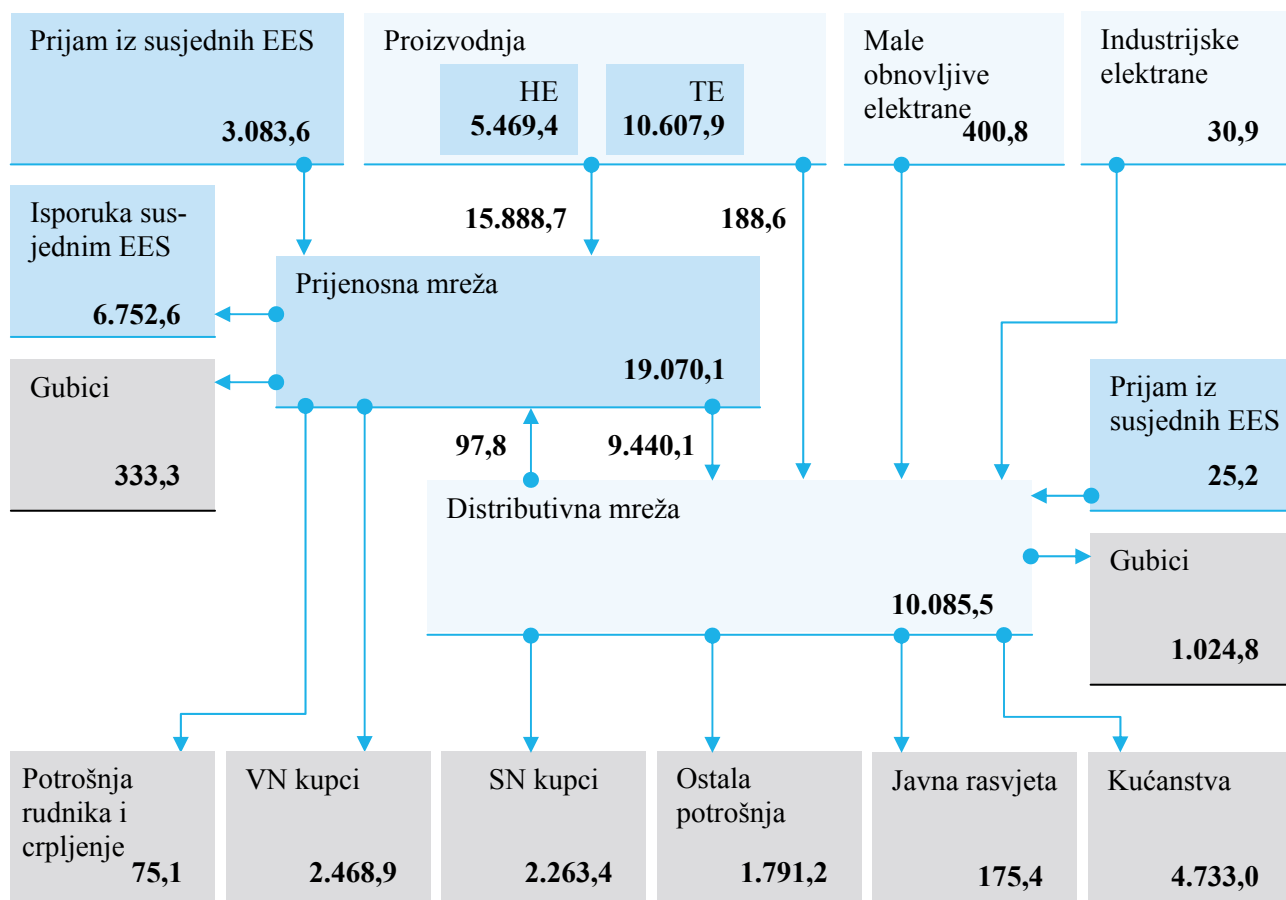
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2016. godini, po opskrbljivačima (GWh)

Slika 9. Ostvarene bilančne veličine u 2016. godini (GWh)

Preuzimanje električne energije iz prijenosnog sustava iznosilo je 11.948 GWh što predstavlja povećanje od 1,4 % u odnosu na 2015. godinu. U prosincu 2016. godine zabilježeno je rekordno mjesečno preuzimanje energije iz prijenosnog sustava u iznosu od 1.194,4 GWh (ranije najveće preuzimanje energije od 1.163,3 GWh zabilježeno je u siječnju 2012. godine). Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sustava prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8 po opskrbljivačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilančni suficit iznosio je 3.644 GWh, što je 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini. Bilančne elektroenergetske veličine ostvarene u 2016. godini pregledno su prikazane na slici 9. Temeljni elektroenergetski pokazatelji BiH dani su u Prilogu C.

Tržište električne energije u regiji

Kao i prethodnih godina, tržište električne energije u jugoistočnoj Europi i dalje odlikuje tendencija pada veleprodajnih cijena. U pretežitom dijelu godine cijene na veleprodajnom tržištu, prema pokazateljima Mađarske energetske burze (HUPX) koja se najčešće uzima kao referentna za regiju, bile su manje od 40 €/MWh, uz godišnji prosjek od 34 €/MWh što je 15,9 % manje od prosjeka prethodne godine. Značajniji skok zabilježen

Tablica 5. Cijene električne energije na burzama (€/MWh)

<i>Burzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
Phelix	28,94	60,06	-12,89
ELIX	29,79	76,02	-26,55
SIPX	35,58	65,76	1,45
HUPXDAM	34,16	62,20	6,25
OPCOM	33,28	62,20	6,99
SEEPEX	35,04	63,14	9,14
CROPEX	35,16	63,67	7,93

Phelix – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Austriju i Njemačku

ELIX – Europski burzovni index EEX-a

SIPX – Indeks Slovenačke burze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske burze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunjski burzovni indeks

SEEPEX – Srpski burzovni index

CROPEX – Hrvatski burzovni index

je u prosincu kada su cijene prelazile razinu od 60 €/MWh. Dugotrajne niske temperature u zimskim mjesecima promijenile su višegodišnji opadajući trend veleprodajnih cijena na kontinentu, što je uz prisutnu volatilnost geopolitičkih dešavanja, pobudilo očekivanja rasta veleprodajnih cijena u narednom razdoblju. U tablici 5. prikazane su cijene električne energije na značajnijim burzama sa aspekta regije jugoistočne Europe.

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u BiH u 2016. godini iznosila je 12.865 GWh ili 2,1 % više nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sustav preuzeli su 2.469 GWh ili 4,1 % više nego u prethodnoj godini. Na distributivnoj mreži preuzeto je 9.988 GWh, što je povećanje 1,4 %, od čega se 8.963 GWh odnosi na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.025 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja krajnjim kupcima u BiH povećana je 2,2 % i iznosila je 11.432 GWh.

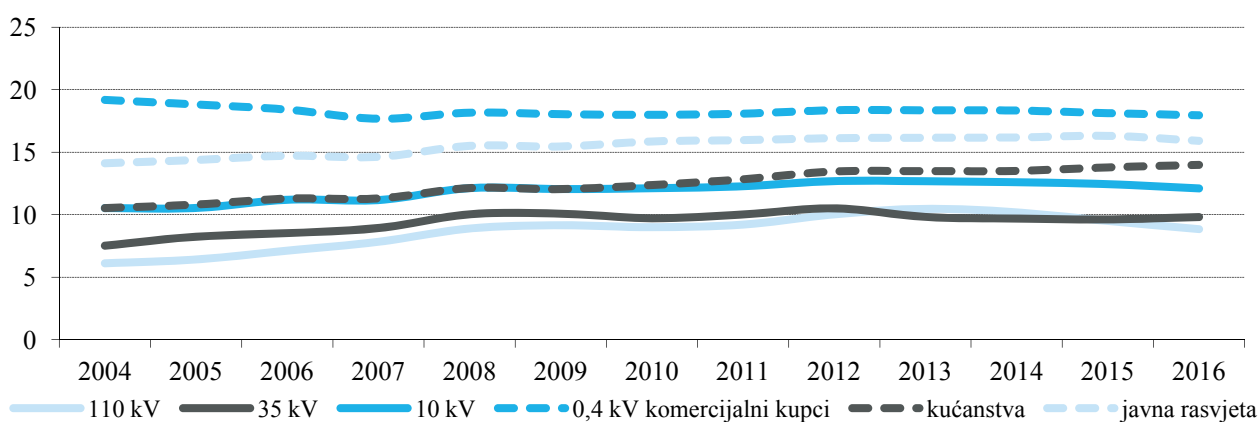
Prosječna cijena električne energije za kupce koje opskrbljuju javni opskrbljivači iznosila je 13,15 feninga/kWh i smanjena je u odnosu na prethodnu godinu 2,7 %. Ukupna vrijednost prodaje tim kupcima iznosila je 1,461 milijardi KM, što je 65,7 milijuna KM, odnosno 4,7 % više nego u 2015. godini. Dakle, financijski opseg prodaje povećan je usljed povećanja fizičkog opsega, pri čemu je prosječna cijena prodaje smanjena. Prosječna cijena za kućanstva iznosila je 13,98 feninga/kWh, što je 1,5 % više nego u prethodnoj godini. Kod svih ostalih kupaca zabilježeno je smanjenje prosječne prodajne cijene, i to u

prosijeku 5,8 %. Regulatorne komisije djeluju na postupnom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za kategoriju ostale potrošnje i kućanstava u prethodnih nekoliko godina u BiH vidljiv je na slici 10. Odnos prosječnih cijena za kupce iz ostale potrošnje i kućanstava koji je u 2004. godini iznosio 1,823 u 2016. godini smanjen je na 1,284. Potpuno je izvjesno da će se odnos ovih cijena daljnjim mjerama regulatornih komisija i djelotvornim funkcioniranjem tržišta električne energije nastaviti približavati, čime će se ispoštovati temeljna regulatorna načela odražavanja stvarnih troškova u obrazovanju cijena.

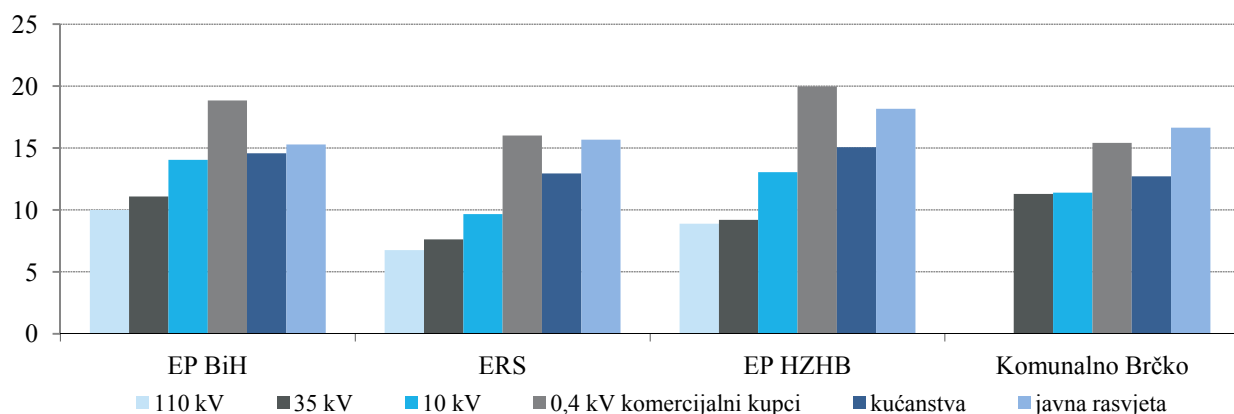
Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 dane su prosječne cijene električne energije po javnim opskrbljivačima i kategorijama kupaca u 2016. godini.

Uz ukupnu prodaju svim krajnjim kupcima u BiH u iznosu od 1,496 milijardi KM, uključujući i prodaju koju su ostvarili novi opskrbljivači na tržištu u iznosu od oko 36 milijuna KM,

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

značajni prihodi za kompanije u sektoru ostvareni su i izvozom. Prema podacima Agencije za statistiku BiH vrijednost izvoza električne energije u 2016. godini iznosila je 322,4 milijuna KM, čime ukupan prihod doseže oko 1,82 milijarde KM.

Tijekom 2016. godine nije bilo promjena reguliranih tarifa za usluge prijenosa električne energije, niti tarife za rad Neovisnog operatora sustava u BiH. Od 1. srpnja 2016. godine tarifa za sustavnu uslugu smanjena je sa 0,5014 feninga/kWh na iznos od 0,3761 feninga/kWh.

Nadležne regulatorne komisije više ne utvrđuju tarifne stavke za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za opskrbu za sve kupce, osim za kućanstva i male kupce (komercijalni kupci, odnosno ostala potrošnja na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. siječnja 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost birati svog opskrbljivača na tržištu. Kupci koji ne odaberu opskrbljivača na tržištu mogu se opskrbljivati kod javnih opskrbljivača po cijenama za javnu opskrbu, a kućanstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge.

Broj kupaca električne energije u BiH se tijekom godine povećao za 14.340 i na koncu godine iznosio je 1.531.501, pri čemu se najznačajniji rast odnosi na kućanstva – 12.364 (tablica 6).

Na maloprodajnom tržištu od 1. siječnja 2016. godine registrirane su prve promjene opskrbljivača kod kupaca priključenih na distributivni sustav. Iz mjeseca u mjesec taj se broj povećavao, pa je na isteku 2016. godine registrirano 56 kupaca koji su promijenili svog tradicionalnog opskrbljivača, od toga 31 u kategoriji potrošnje 10 kV i 25 u kategoriji kupaca ostala potrošnja (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV). Oni su preuzeli ukupno 83,65 GWh, od čega 10 kV kupci 82,68 GWh, a ostala potrošnja 0,97 GWh. Ove su kupce na koncu 2016. godine opskrbljivali Proenergy d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo i HEP-Trade d.o.o. Mostar. Pored toga, Energy Financing Team d.o.o. Bileća isporučio je 238,12 GWh za svoja dva kupca na prijenosnom

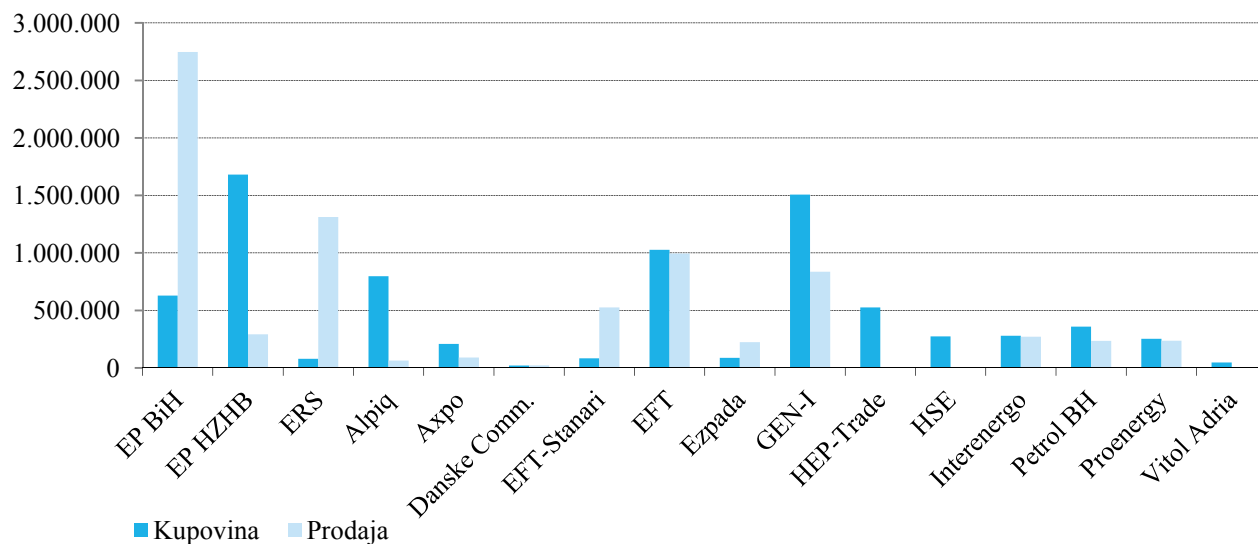
Tablica 6. Broj kupaca električne energije u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva ^a	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	66	817	62.438	683.051	4.120	750.497
Elektroprivreda RS	10	34	1.012	34.927	514.942	1.740	552.665
Elektroprivreda HZHB	2	1	178	14.954	176.394	1.622	193.151
Komunalno Brčko		1	36	3.851	30.811	431	35.130
Ostali opskrbljivači	2		31	25			58
Ukupno	19	102	2.064	116.195	1.405.198	7.913	1.531.501

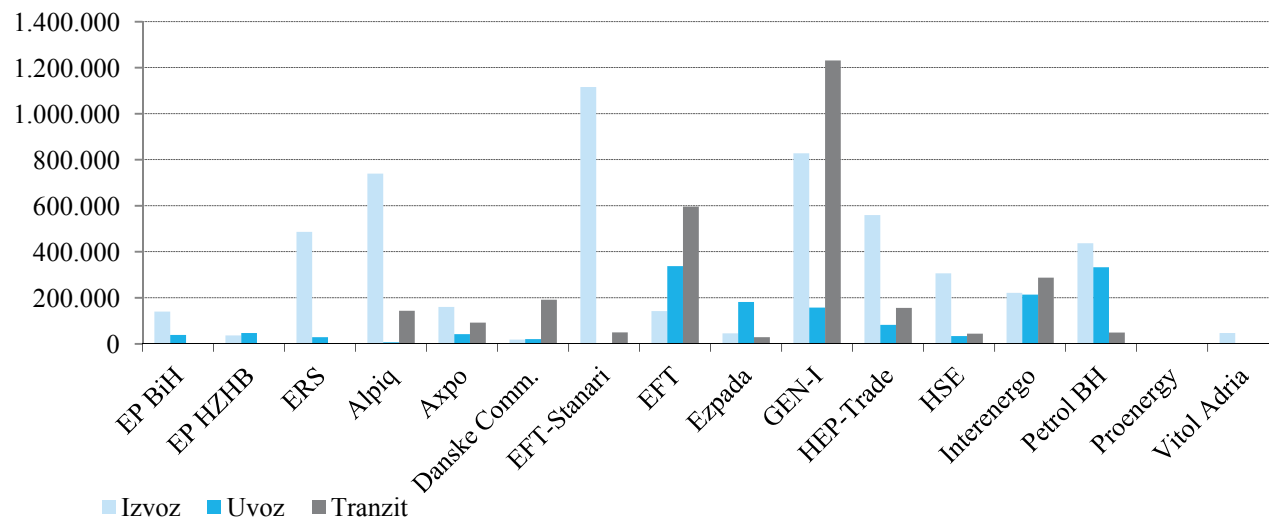
sustavu. Zbrajajući ove nabave u 2016. godini, od opskrbljivača koji nemaju obvezu javne opskrbe nabavljeno je 321,77 GWh, odnosno 2,81 % od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. Tijekom 2016. godine preko hiljadu kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima (tzv. ‘inkubenti’), čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se opskrbljuju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.523 GWh (57,1 % od ukupne potrošnje), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 4.909 GWh (42,9 %).

Značajno je dinamičnije trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je impresivan – na ovom tržištu bilo aktivno je 16 licenciranih subjekata (slika 12), ostvarujući promet od 7.861,59 GWh, što u odnosu na prethodnu godinu

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2016. godini (MWh)

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2016. godini (MWh)

predstavlja povećanje od 1.403,7 GWh, odnosno 21,7 %. Prosječan dnevni promet iznosio je 21,5 GWh i značajno je veći od dnevnog opsega trgovine na susjednim burzama električne energije. Značajnom povećanju trgovanja na veleprodajnom tržištu uveliko je doprinio početak rada Termoelektrane Stanari, koja je već u prvoj godini rada proizvela 1.566 GWh.

Tržište električne energije u 2016. godini odlikuju trendovi povećanja prometa i smanjenja cijena, kako na veleprodajnom tako i na maloprodajnom tržištu. Time se u BiH pokazuju puni učinci liberalizacije tržišta i rezultati djelovanja regulatorâ.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava visoku razinu razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2016. godini izvezeno je 5.287 GWh, što je 53,5 %, odnosno 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini, i u najvećoj je mjeri posljedica povećane proizvodnje električne energije. Šesnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po opsegu na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 1.116 GWh, a zatim slijede GEN-I sa 828 GWh, Alpiq Energija BH sa 740 GWh i HEP-Trade sa 560 GWh (slika 13).

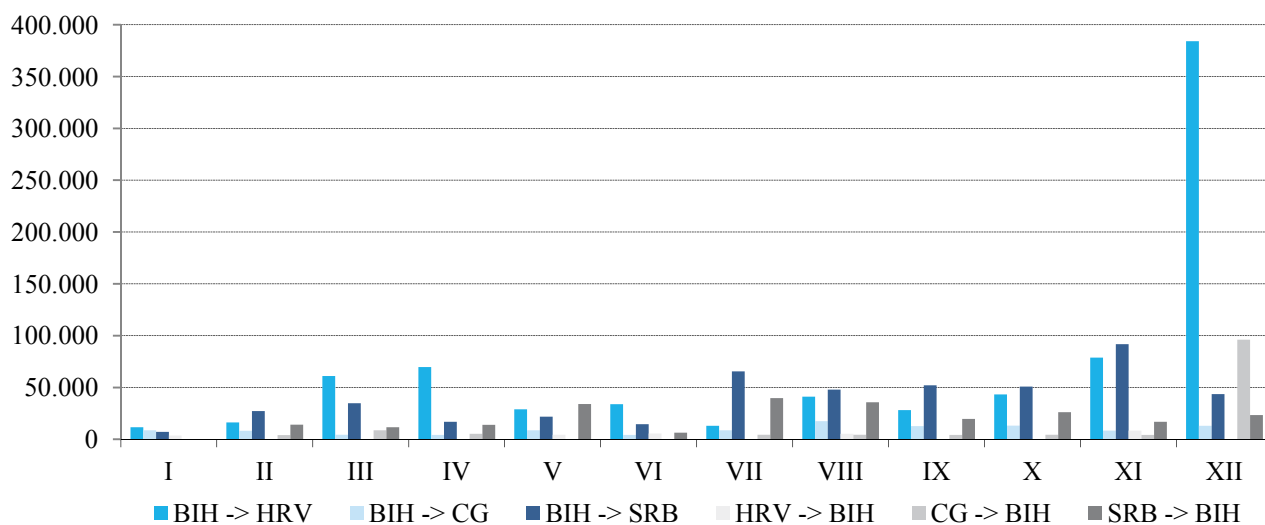
Uvoz električne energije iznosio je 1.525 GWh, sa porastom od 16,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Među 14 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Energy Financing Team (338 GWh), BH Petrol Oil Company (333 GWh) i Interenergo (214 GWh), slika 13. Najveći opseg trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tablica 7.).

Tijekom 2016. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH u iznosu od 2.871 GWh, što je povećanje od 432 GWh ili 17,7 % u odnosu na 2015. godinu. Tranzitni tijekovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao temeljni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po toj osnovi u prvih osam mjeseci 2016. godine iznosi 1.053.423 KM,

Tablica 7. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	4.780,5	1.761,9
Srbija	1.907,8	1.526,3
Crna Gora	1.470,1	1.107,7
<i>Ukupno</i>	8.158,4	4.395,9

Slika 14. Prihod po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

što je značajno smanjenje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, a rezultat je povećanja fizičkog izvoza, koji je prema pravilima ITC obračuna umanjio ukupne prihode.

Tijekom 2016. godine dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija organizirao je *Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi* (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovi godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2017. godinu povećan je na 2.021.274 KM, čime je promijenjen njegov opadajući trend u prethodnom razdoblju. Najviša cijena, kao i ranije, postignuta je na granici sa Hrvatskom u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj u iznosu od 7.881 KM/MW, što je tri puta više nego prethodne godine.

Prihodi BiH ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjoj razini dani su u tablici 8, a na slici 14. prikazani su prihodi po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Korisnik svih prihoda po osnovi aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Tablica 8. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

<i>Godina</i>	<i>Prihod (KM)</i>
2012	4.970.880
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274

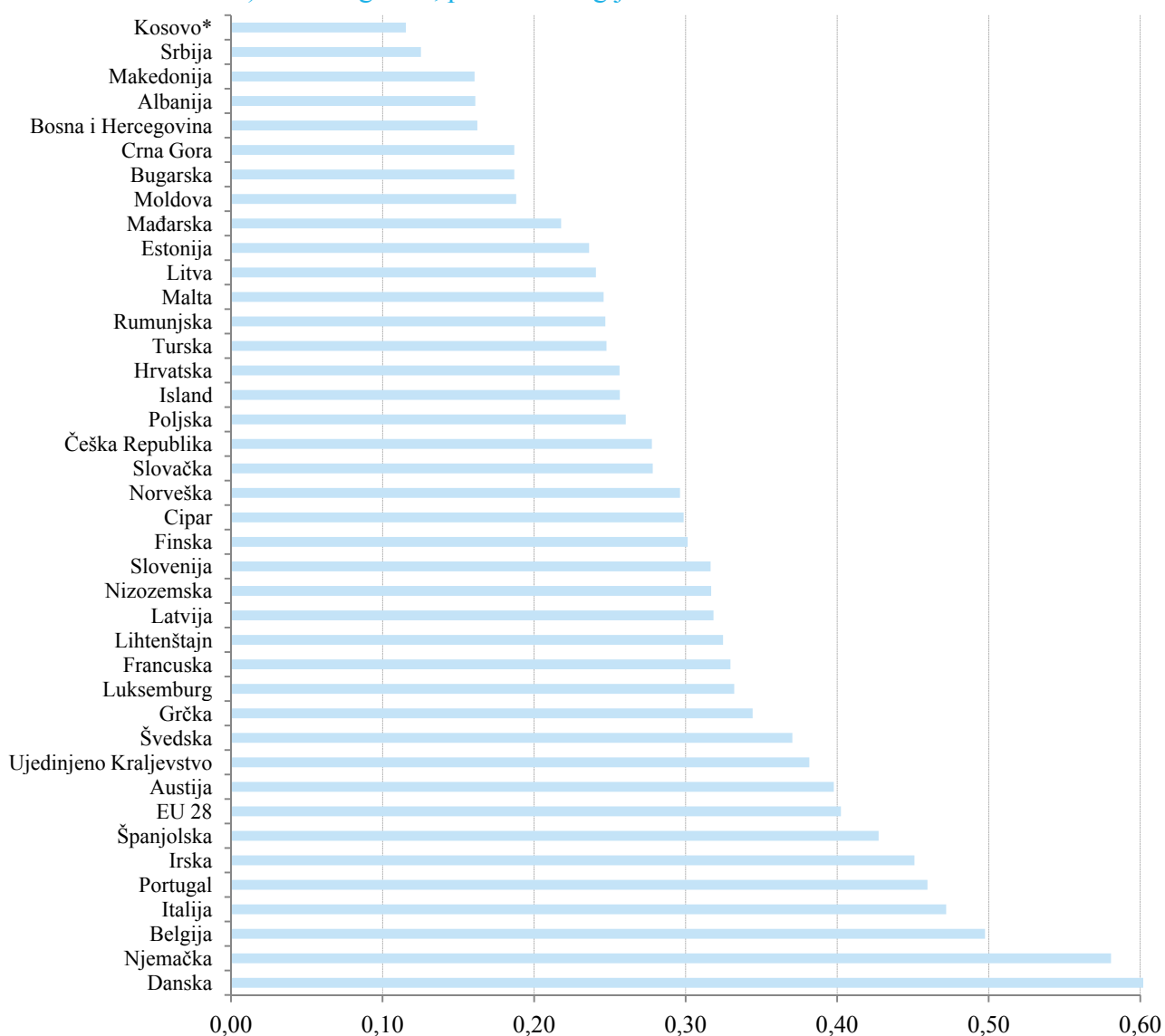
3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetskim veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tijekom 2016. godine posebnu pozornost posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetskih veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina surađuje, posebice u ispunjavanju obveze izvješćivanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvješćivanja.

Suradnja dvije institucije pridonosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sustava službene statistike BiH i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a posebice u oblasti energije.

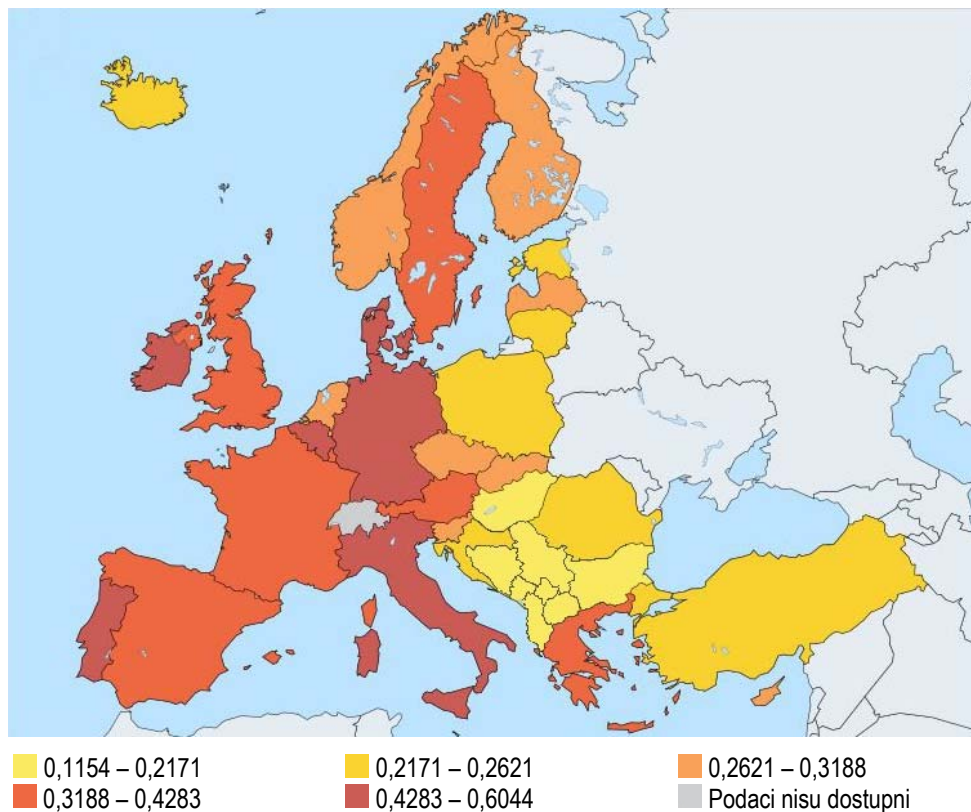

Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

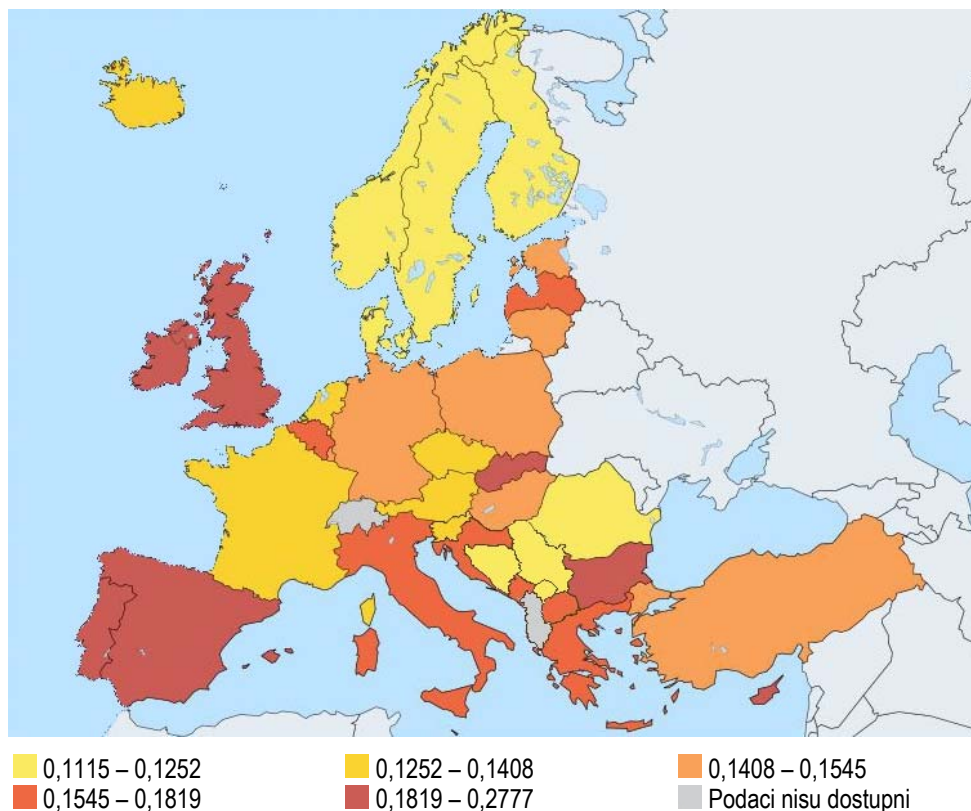

Napomena: navedeni iznosi uključuju PDV

Slika 16. Geografski prikaz cijena električne energije za kućanstva (u KM/kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Rezultati suradnje dvije institucije prepoznatljivi su i u izvješćima Eurostata koja od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Europske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

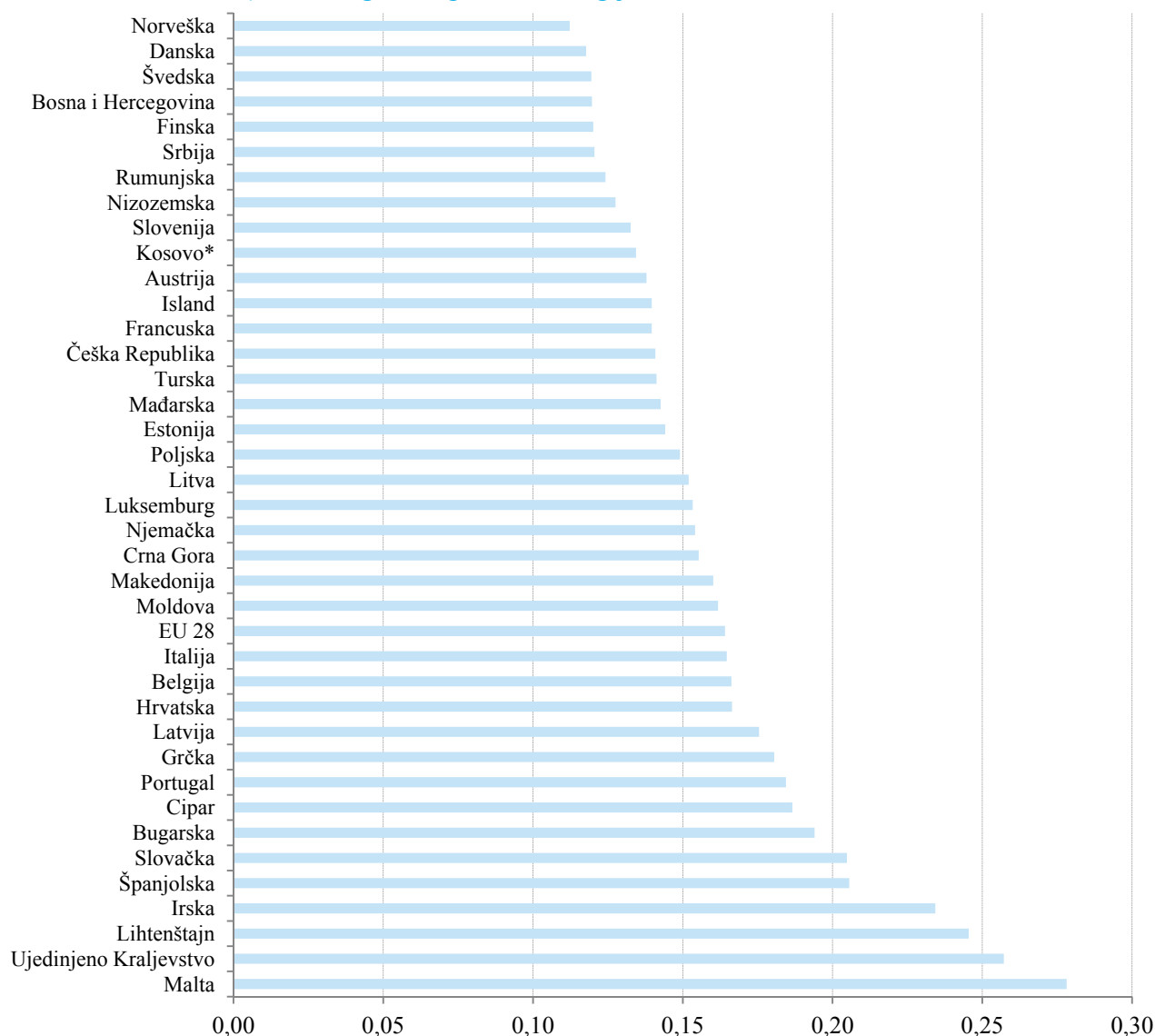
Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke burzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tablica 5).

Na osnovi usustavljenog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tijekom 2016. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke.

Eurostat je statistička institucija Europske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je osigurati statistike Europskoj uniji na europskoj razini koje omogućuju usporedbe između zemalja i regija.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tijekom 2016. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za europske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁴ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj. DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu surađuje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), surađuju i usuglašavaju svoje djelovanje od svog osnutka.

Razvoj zakonodavnog okvira

Bosna i Hercegovina je do 1. siječnja 2015. godine trebala usuglasiti domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU u sektoru energije, s fokusom na sadržinu Trećeg energetskeg paketa (vidjeti Prilog D). U tom je smislu, od konca 2012. do siječnja 2014. godine, kroz program tehničke pomoći Europske komisije realiziran projekt *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa pravnom stečevinom EU*.

Krajnji rezultat projekta je usuglašen skup radnih tekstova novih zakona, a u nekim slučajevima nacрта izmjena i dopuna postojećih zakona, za razine države, entiteta i Brčko Distrikta BiH. Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU organizirana je na način koji osigurava punu usuglašenost zakonodavstava svih administrativnih razina u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorne ovlasti) i pravne stečevine EU u sektoru električne energije.

Radna grupa, koju čine stručnjaci iz resornih ministarstava, regulatornih komisija i gospodarskih subjekata, polazeći od rezultata programa tehničke pomoći Europske komisije, uz značajan doprinos Tajništva Energetske zajednice, od prosinca 2015. godine intenzivno je radila na pripremi radnog teksta novog državnog zakona koji bi omogućio transpoziciju Trećeg energetskeg paketa u Bosni i Hercegovini. Slijedom navedenih

⁴ Memorandume o suradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. travnja 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. svibnja 2014. godine.

aktivnosti, 13. listopada 2016. godine tri resorna ministra i direktor Tajništva Energetske zajednice potpisali su *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru*. Dan kasnije Ministarsko vijeće Energetske zajednice je donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere protiv Bosne i Hercegovine suspendirane do 31. ožujka 2017. godine, do kada treba biti donesen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, koji uključuje i usvajanje uzajamno harmoniziranih entitetskih zakona o gasu.

Regulatorni most

U razdoblju lipanj 2015. – listopad 2016. godine vođene su aktivnosti na realizaciji regionalnog projekta *Regulatorni most u jugoistočnoj Europi*, koji su financirali i organizirali *Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID)* i *Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC)*. Pored regulatora iz Bosne i Hercegovine u projektu su sudjelovala i regulatorna tijela iz Albanije, Armenije, Gruzije, Kosova*, Makedonije, Srbije i Ukrajine.

U okviru Projekta je energetske regulatorima pružena tehnička pomoć i podrška u reguliranju konkurentnog tržišta električne energije, kao i nadzoru razdvajanja i funkcioniranja operatora distributivnih sustava i opskrbljivača.

Tijekom 2016. godine pripremljene su Regionalne regulatorne smjernice, koje za različite etape razvoja tržišta identificiraju najbolje prakse u reguliranje aktivnosti operatora distributivnih sustava i konkurentnih opskrbljivača električne energije, uključujući djelotvorno upravljanje tržišnim informacijama i zaštitu prava kupaca. Pored Regionalnih smjernica pripremljeni su i nacrti Nacionalnih mapa puta koji daju sažetak određenih propisa, pravila ili podzakonskih akata čije nacрте treba pripremiti ili koje treba izmijeniti u državama koje su sudjelovale u projektu.

Investiranje u sektor energije

Tijekom 2016. godine odvijale su se aktivnosti *Agencije za međunarodnu suradnju SAD (USAID)* u projektu *Investiranje u sektor energije (EIA)*. Projekt čije je trajanje planirano od listopada 2014. do lipnja 2019. godine, usmjeren je na suradnju i pomoć svim ključnim subjektima u energetske sektoru (ministarstva, regulatori, gospodarski subjekti i dr.). Projekt EIA organiziran je kroz sljedeće sastavnice:

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

- Uklanjanje prepreka za investiranje u sektor energije,
- Otklanjanje nedostataka maloprodajnog tržišta u BiH,
- Postizanje ušteda u energiji, koristeći regulatorne poticaje,
- Približavanje europskim integracijama, i
- Odnosi s javnošću.

Predstavници Državne regulatorne komisije prate aktivnosti organizirane u okviru projekta i sudjeluju u realizaciji pojedinih sastavnica, a posebice onih koje su u funkciji rada regulatora. Tijekom 2016. godine DERK je pokazao poseban interes i neposredno sudjelovao u realizaciji aktivnosti iz domene investiranja u sektor, pomoćnih usluga, mehanizma balansiranja, integracije obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, poslovnih procesa operatora distributivnog sustava i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću.

Slijedeći uspješnu organizaciju Energetskog samita u travnju 2015. godine kojim je uspostavljen novi model dijaloga o aktualnim temama iz sektora energije, Projekt EIA je u travnju 2016. godine organizirao Drugi Energetski samit u BiH, ovaj put zajedno sa *Njemačkim društvom za međunarodnu suradnju (GIZ)*.

Diskusija na Drugom Energetskom samitu bila je usredotočena na buduću energetski put Bosne i Hercegovine, izazove definiranja i implementacije strateškog okvira za energetsku učinkovitost i obnovljive izvore energije, investicijski režim u sektoru energije, maloprodajno tržište električne energije, te energetsku učinkovitost i obnovljive izvore energije.

Više od 320 sudionika prisustvovalo je zanimljivim plenarnim sjednicama, panel diskusijama, prezentacijama i interaktivnim radionicama. Drugi Energetski samit okupio je brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih poduzeća, gospodarskih komora, malih i srednjih poduzeća, nevladinih organizacija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije i entitetskih regulatora.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početak 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu suradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje.

Glavni partneri u implementaciji projekta koji traje do konca 2019. godine su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sustave poticaja.

Projekt pruža tehničku asistenciju u domeni općeg unapređenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplinske i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE), sa akcentom na korištenje bioenergije i poboljšanje tehnologija malih hidroelektrana (do 10 MW).

Koncept projekta prepoznaje različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i sheme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je koncipiran kroz četiri područja djelovanja:

- Opći okvirni uvjeti za sektor obnovljivih izvora energije,
- Razvoj sektora bioenergije i inovativnih tehnologija,
- Unapređenje sektora malih hidroelektrana,
- Sheme poticaja i načini financiranja projekata OIE.

Dugoročni karakter projekta doprinosi daljnjem održivom razvoju obnovljivih izvora energije i potrebnoj diverzifikaciji izvora energije, čime se povećava energetska sigurnost zemlje.

Projekt je organiziran na način koji osigurava punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurna opskrba energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

Ishodi riješenih sudbenih sporova

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudbenim putem osporene od pravnih osoba o čijim je zahtjevima odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od 2009. godine nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimisanih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i sljedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija, Moldova, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska, Hrvatska, Italija, Cipar, Latvija, Litva, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska. Pregovori sa Gruzijom u vezi stjecanja statusa Ugovorne strane okončani su u 2016. godini. Ministarsko vijeće je odobrilo njen pristup Energetskoj zajednici i očekuje se da će Gruzija status Ugovorne strane steći u 2017. godini, po okončanju ratifikacije Ugovora. Tijekom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa promatrača.

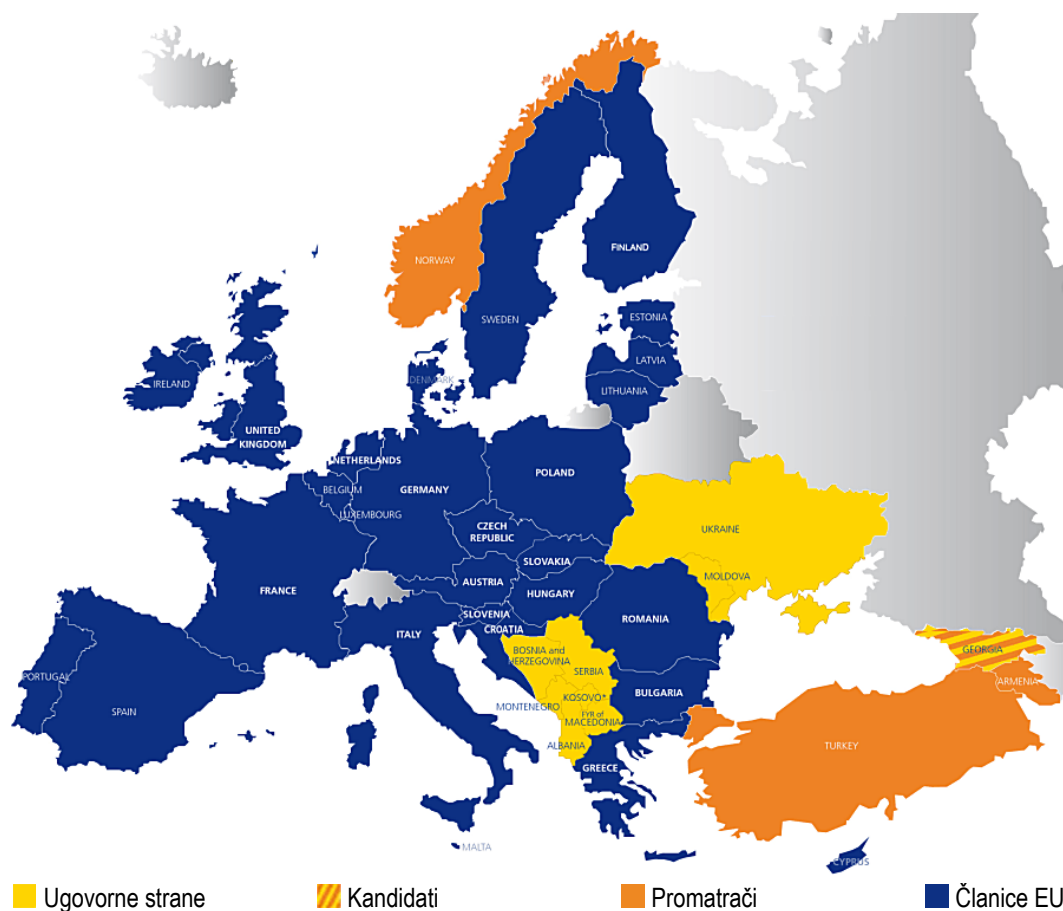
Temeljni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe gasom i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Sklapanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske učinkovitosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog D).

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do srpnja 2026. godine.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2016. godine. Djelovanjava ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, a Ukrajina od 1. veljače 2011. godine.

Slika 19. Geografski obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, utemeljene su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za gas, Forum za naftu i Tajništvo. Njihova uloga, nadležnosti i rad detaljno su opisivani u ranijim izvješćima Državne regulatorne komisije.

Tijekom 2016. godine u Energetskoj zajednici nastavljene su aktivnosti u razvoju pravnog okvira, osobito u razvoju i implementaciji nacionalnih zakona koji se odnose na tržišta energije. Paneuropski karakter Energetske zajednice prepoznat je kao imperativ u definiranju njene budućnosti i daljnjeg jačanja i proširenja. Značajan utjecaj na politiku njenog razvoja ima Europska unija, koja provodi reformu i reorganizaciju svoje energetske politike gradeći europsku Energetsku uniju, u kojoj Energetska zajednica čini značajan element.

Realizirane su usvojene preporuke izvješća *Energetska zajednica za budućnost*. Tajništvo je 25. listopada 2016. godine uspostavilo *Centar za rješavanje sporova i pregovaranje*. Poboljšanjem provedbenih mjera i pravila za rješavanje sporova pojačana je primjena pravnog okvira i smanjeni investicijski rizici. Također, formiranjem *Parlamentarnog plenuma* osnažena

g. Mirko Šarović, ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH: “Bosna i Hercegovina je u godini predsjedanja Energetskom zajednicom napravila značajne korake na približavanju Europskoj uniji.”

Iz pozdravnog obraćanja na 14. sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Sarajevo, 14. listopada 2016.

je uloga nacionalnih parlamenata, uz paralelno povećanje transparentnosti jačanjem uloge civilnog društva i poslovnih subjekata u institucijama Energetske zajednice. *Dan za civilno društvo* inauguriran je 21. lipnja 2016. godine, kada su se u sjedištu Tajništva okupile 24 nevladine i organizacije civilnog društva iz 11 zemalja, uz sudjelovanje akademskih i međunarodnih financijskih institucija, ministarstava, te Europskog parlamenta i Komisije.

Ministarsko vijeće je 14. listopada 2016. godine ažuriralo *acquis* o zaštiti okoliša, da bi se i u Energetskoj zajednici osigurala primjena najnovijih verzija iz EU. Time su u *acquis* uključene Direktiva 2011/92/EU o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU, i Direktiva (EU) 2016/802 o smanjenju sadržine sumpora u određenim tekućim gorivima sa Provedbenom odlukom Komisije (EU) 2015/253. *Acquis* o zaštiti okoliša proširen je Direktivom 2001/42/EU o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš i Direktivom 2004/35/EU o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, koja je izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU. Kao prvi korak ka punoj primjeni u Energetskoj zajednici, Ministarsko vijeće je usvojilo Preporuku o provedbi Uredbe (EU) br. 525/2013 o mehanizmu za praćenje i izvješćivanje o emisijama stakleničkih gasova i za izvješćivanje o drugim informacijama u vezi s klimatskim promjenama na nacionalnoj razini i razini Unije. Posebnom odlukom usvojena je lista prioritarnih infrastrukturnih projekata kojima se omogućava integracija paneuropskog energetskog tržišta.

Značajnu podršku razvoju tržišta energije daju mjere koje su 27. kolovoza 2015. godine na Drugom samitu o Zapadnom Balkanu u okviru ‘Berlinskog procesa’ (WB6) prihvatili premijeri Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova*, Makedonije i Srbije. U domeni električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje odlikuje prirodni monopol, te na jačanje neovisnosti regulatora.

U okviru ovog procesa predstavnici operatora prijenosnog sustava, burzi, regulatora i ministarstva su u Beču 27. travnja 2016. godine potpisali *Memorandum o razumijevanju* koji utvrđuje opća načela suradnje, kao i konkretne mjere za razvoj regionalnog tržišta električne energije.

Treći samit, održan u Parizu 4. srpnja 2016. godine, naglasio je potrebu tješnje suradnje na regionalnoj razini radi integracije tržišta Zapadnog Balkana u paneuropsko. Tom prigodom

usuglašena je *Mapa puta za tržište električne energije* i najavljeno da će buduća financijska potpora EU ovisiti od napretka u provedbi dogovorenih mjera. U središtu je uklanjanje postojećih zakonodavnih i regulatornih prepreka i jačanje institucionalnog ustroja potrebnog za funkcioniranje tržišta u skladu sa Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Regionalne mjere uključuju institucionalno organiziranje tržišta (uspostava burzi) i njihovo spajanje, regionalno tržište uravnoteženja (balansno tržište), kao i regionalno koordinirani izračun i dodjelu prekograničnih kapaciteta. Na nacionalnoj razini težište je na uklanjanju nacionalnih prepreka kreiranjem odgovarajućeg tržišta i regulatornog okvira.

Na Pariškom samitu opseg Berlinskog, odnosno WB6 procesa proširen je potpisivanjem *Povelje održivosti*, čime su zemlje Zapadnog Balkana prihvatile provedbu niza mjera u oblasti energetske učinkovitosti, u poboljšanju održivosti energetske sustava, unapređivanju klimatskog djelovanja i transparentnosti održivih energetske tržišta.

Prioriteti Energetske zajednice u 2017. godini su:

- Unapređenje integracije regionalnih energetske sektora kao i poboljšanje njihove održivosti zasnovane na obvezama preuzetim u 'Berlinskom procesu' koje se trebaju uključiti u Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, i
- Promocija i finaliziranje diskusija o izmjenama i dopunama Ugovora, uz stavljanje u fokus bolje implementacije, održivosti i istinski integrirano paneuropskog energetske tržišta zasnovanog na jednakim pravima i obvezama.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usuglašavanje svoje politike sa članicama EU.

Bosna i Hercegovina je predsjedala Energetskom zajednicom u 2016. godini, tijekom koje je nastavljena reforma Zajednice u skladu sa preporukama iz izvješća *Energetska zajednica za budućnost* i realizirane brojne aktivnosti u dosljednoj primjeni *acquis*-a, odnosno pravnog okvira Energetske zajednice, i neophodnom unapređenju sigurnosti opskrbe i zaštite okoliša.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim razinama treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog D). Na ovo ukazuju i otvoreni slučajevi za rješavanje sporova koje je iniciralo Tajništvo Energetske zajednice (Prilog E). Pri tome treba imati u vidu da je u travnju 2016. godine Tajništvo

Energetske zajednice zatvorilo Slučaj ECS-4/14, nakon što je Bosna i Hercegovina dostavila svoj Nacionalni akcijski plan za obnovljivu energiju usvojen na 50. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 30. ožujka 2016. godine.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i posebice kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite skupine šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Sve od tada DERK aktivno sudjeluje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedanje Radnom grupom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tijekom 2016. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domeni regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Europske unije, te razvoja neovisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za suradnju energetske regulatora (ACER), Vijećem europskih energetske regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetske regulatora (MEDREG), te sa Europskom mrežom operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i Europskom mrežom operatora transportnog sustava za gas (ENTSO-G).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz radne grupe (Radna grupa za električnu energiju, Radna grupa za gas i Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) uz podršku odgovarajućeg odjela Tajništva.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju iz Središnje Europe i Euroazije, sa pridruženim članicama iz Afrike, Azije, Bliskog istoka i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. Članice ERRA-e dolaze iz 34 države, uz Regionalnu zapadnoafričku regulatornu asocijaciju (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u svibnju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i Predsjedništva ERRA-e, u čiji sastav je ožujka 2014. godine na dvogodišnje mandatno razdoblje izabran član DERK-a. Zapažen je angažman predstavnika

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

Državne regulatorne komisije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se izdvajaju Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedanje ovim komitetom doprinosi promicanju BiH u ERA-e.

Pored aktivnog rada u tijelima ERA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava ulogu članice ove regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

U institucijama ERA-e primjetna je historijska evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno restrukturiranje energetske sektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebitog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) je u 2016. godini svečano obilježila deset godina svog postojanja. Utemeljena u svibnju 2006. godine kao dragovoljna radna skupina radi promicanja suradnje energetske regulatora iz zemalja sjeverne, južne i istočne obale Mediteranskog bazena, Asocijacija je postala stalna regionalna organizacija u studenom 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske (slika 21).

Slika 21. Geografski obuhvat MEDREG-a

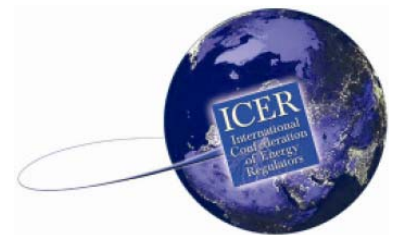
Glavni cilj Asocijacije je promicanje jasnih, stabilnih i usuglašenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetska infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promiče stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, usredotočujući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru, kao i posebne načine zaštite ranjivih kategorija kupaca.

Organizacijski ustroj MEDREG-a obuhvaća Generalnu skupštinu, Tajništvo sa sjedištem u Milanu i pet radnih grupa za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) gas, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetska učinkovitost i (5) problematiku kupaca.

Predstavnici DERK-a neposredno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih grupa uporabom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata.

4.4 Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER

Utemeljena u listopadu 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetskih regulatora (ICER) predstavlja dragovoljni okvir za suradnju na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je poboljšati informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 250 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 11 regionalnih regulatornih asocijacija i dva nacionalna energetska regulatorna tijela (slika 22) ostvaruju članstvo u ICER-u. DERK je član ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

ICER-ove aktivnosti usmjerene su na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetski regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Šesti Svjetski energetski regulatorni forum, održan u Istanbulu tijekom svibnja 2015. godine, identificirao je sigurnost opskrbe, energetska održivost, konkurentnost i dobre regulatorne prakse kao prioritetne teme za tekuće trogodišnje razdoblje i shodno tome ustanovio četiri posebne virtualne grupe. Naredni Svjetski regulatorni forum bit će održan u Meksiku, 2018. godine.

ICER nastavlja svoje aktivnosti na inicijativi pod nazivom *Žene u oblasti energije* koju je započeo u listopadu 2013. godine. Cilj ove globalne inicijative energetskih regulatora je podrška napretku žena u oblasti energije kroz praktične instrumente.

Slika 22. Članice ICER-a

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Kronike, kao sredstva za dalju promociju svojih ciljeva u smislu jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i uposlenik DERK-a. ICER-ova Kronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

DERK aktivno sudjeluje u radu ICER-a i pruža podršku na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

4.5 Vijeće europskih energetske regulatora – CEER

Vijeće europskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija koja okuplja energetske regulatore. Njeni članovi i promatrači su neovisna, zakonom propisana tijela odgovorna za reguliranje energije na državnoj razini. Ovo Vijeće okuplja 35 nacionalnih regulatornih tijela iz država članica Europske unije, Europske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Europskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice. Vijeće europskih energetske regulatora predvodi aktivnosti u razvoju konkurentnih energetske tržišta i jačanju uloge kupaca. Radeći zajedno kroz CEER, nacionalna regulatorna tijela daju napredne preporuke na europskoj razini, šireći najbolje prakse i dajući rješenja u okviru nacionalnih regulatora.

Koncem 2015. godine Vijeće europskih energetske regulatora otvorilo je svoja vrata Ugovornim stranama Energetske zajednice. U prosincu 2016. godine Generalna je skupština prihvatila Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju kao promatrača od 1. siječnja 2017. godine.

U svojstvu promatrača, predstavnici DERK-a mogu biti aktivni u radnim grupama CEER-a i prisustvovati sastancima Generalne skupštine. Osim toga, Državna regulatorna komisija dobija pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima suradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Europske unije. U tom pogledu, sudjelovanje u radu Vijeća europskih energetske regulatora korisno je i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Europskoj uniji, i ispunjavanju obveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

*Lord Mogg (Lord Mog),
predsjednik CEER-a:
“Kao europska udruga
energetskih regulatora, jed-
na od naših prednosti je da
smo regulatorni praktičari
europskih energetske
zakona. Drago nam je da
možemo podijeliti sa
DERK-om našu stručnost
provodeći energetske zakone
EU i zajedno rješavajući
izazove regionalnog
energetskog tržišta.”*

*Iz govora dobrodošlice povodom prijama DERK-a u CEER,
Ljubljana, 13. prosinac 2016.*

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK financira iz vlastitih prihoda. Temeljni prihod DERK-a u 2016. godini bila je regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, neovisnog operatora sustava, međunarodne trgovine i opskrbe kupaca, te distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada određuje se tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju.

Financijsko poslovanje Državne regulatorne komisije za električnu energiju uključuje sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje financijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom financijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- redovito praćenje realizacije financijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog financijskog plana,
- priprema financijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje financijsko izvješćivanje kao osnov za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- financijsko izvješćivanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Po našem mišljenju, financijska izvješća prikazuju realno i objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, financijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. prosinca 2015. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene na trajnim izvorima i gotovinskom tijekuza godinu koja je tada završila, u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvješćivanja (MSFI).”

*REVIK,
Sarajevo, 17. ožujka 2016.*

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su financijska izvješća u kojima su iskazani rezultati poslovanja na koncu poslovne godine. Svake godine vrši se revizija financijskih izvješća DERK-a s ciljem neovisne i nepristrane provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usuglašenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U prvom kvartalu 2016. godine reviziju financijskih izvješća DERK-a za prethodnu godinu vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting REVIK d.o.o. Sarajevo, sa kojim je sklopljen ugovor u postupku konkurentskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u financijskim izvješćima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da financijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti financijskih izvješća u cjelini, revizija je podrazumijevala i istodobnu ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena rukovodstva DERK-a.

Na osnovi pribavljenih dokaza neovisni revizor pozitivno je ocijenio finansijska izvješća DERK-a za 2015. godinu. Mišljenje neovisnog revizora je da prezentacija finansijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem potvrđena je najviša revizijska ocjena usuglašenosti finansijskih izvješća sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK u ranijim razdobljima dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama finansijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena djelotvornost postavljenog sustava finansijskog upravljanja i unutarnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U skladu sa važećim zakonskim propisima DERK je koncem 2016. godine objavio javni poziv za prikupljanje ponuda za usluge revizije finansijskih izvješća na osnovi kojega je sklopljen i ugovor za pomenute usluge u narednom dvogodišnjem razdoblju.

Provedbom eksterne revizije DERK osigurava i neovisno i pouzdano izvješće o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Radi pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim osobama i široj javnosti, Državna regulatorna komisije svake godine objavljuje revizijsko izvješće. Revidirana finansijska izvješća za 2015. godinu objavljena su u “Službenom glasniku BiH”, broj 28/16 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2017. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2017. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebice sa Komisijom za promet i komunikacije Zastupničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usuglašenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usuglašavanja djelovanja koristit će se i u 2017. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak suradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabave pomoćnih usluga i pružanja sustavne usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,

- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije, s posebnim usmjerenjem na djelotvorno funkcioniranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sustav,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvješćivanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2018. – 2027. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredno desetogodišnje razdoblje, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi Europskih pravila za rad mreža,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provedbi svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlasti koje su mu zakonom povjerene, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

Obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obvezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Europske unije o internom energetsom tržištu ('Treći energetska paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu je svih ključnih subjekata provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i djelotvorna koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog sudjelovanja u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izvešću Europske komisije o BiH u 2016. godini*.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, životnu sredinu i regionalni razvoj. Kao jedna od institucija koje su nadležne za preuzimanje i provedbu *acquis-a*, DERK će dati svoj doprinos u izradi odgovora na Upitnik Europske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, osobito na pitanja iz poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transeuropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te na određenu problematiku iz Ekonomskih kriterija.

DERK će participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvjješću o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene na Trećem Samitu zemalja Zapadnog Balkana u okviru 'Berlinskog procesa'.

U 2017. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Investiranje u sektor energije* (EIA), te će DERK pratiti njegove aktivnosti i sudjelovati u realizaciji pojedinih sastavnica koje su funkciji rada regulatora. Nastavit će se sudjelovanje i u projektu GIZ-a *Poticanje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini*. Svoje aktivno sudjelovanje DERK planira i na Trećem Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru EIA i projekta GIZ-a planiran za proljeće 2017. godine.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući radne grupe za električnu energiju i gas, te Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (uključujući Radne grupe za institucionalna pitanja; za električnu energiju; za gas; za problematiku kupaca, te za okoliš, obnovljive izvore i energetsku učinkovitost),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora,
- CEER – Vijeće europskih energetskih regulatora.

DERK će nastaviti praćenje rada Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER), i ovisno od razvoja pravnog okvira u BiH razmotriti mogućnosti za izravno sudjelovanje u radu ovog tijela.

PRILOG A: Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Temeljni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.351,88 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.083,50 MW, a u termoelektranama 2.065 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana, vjetro, solarnih i elektrana na biogoriva je 112,15 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Ustiprača	2×3,45	6,9

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283

Temeljni podaci o prijenosnom sustavu

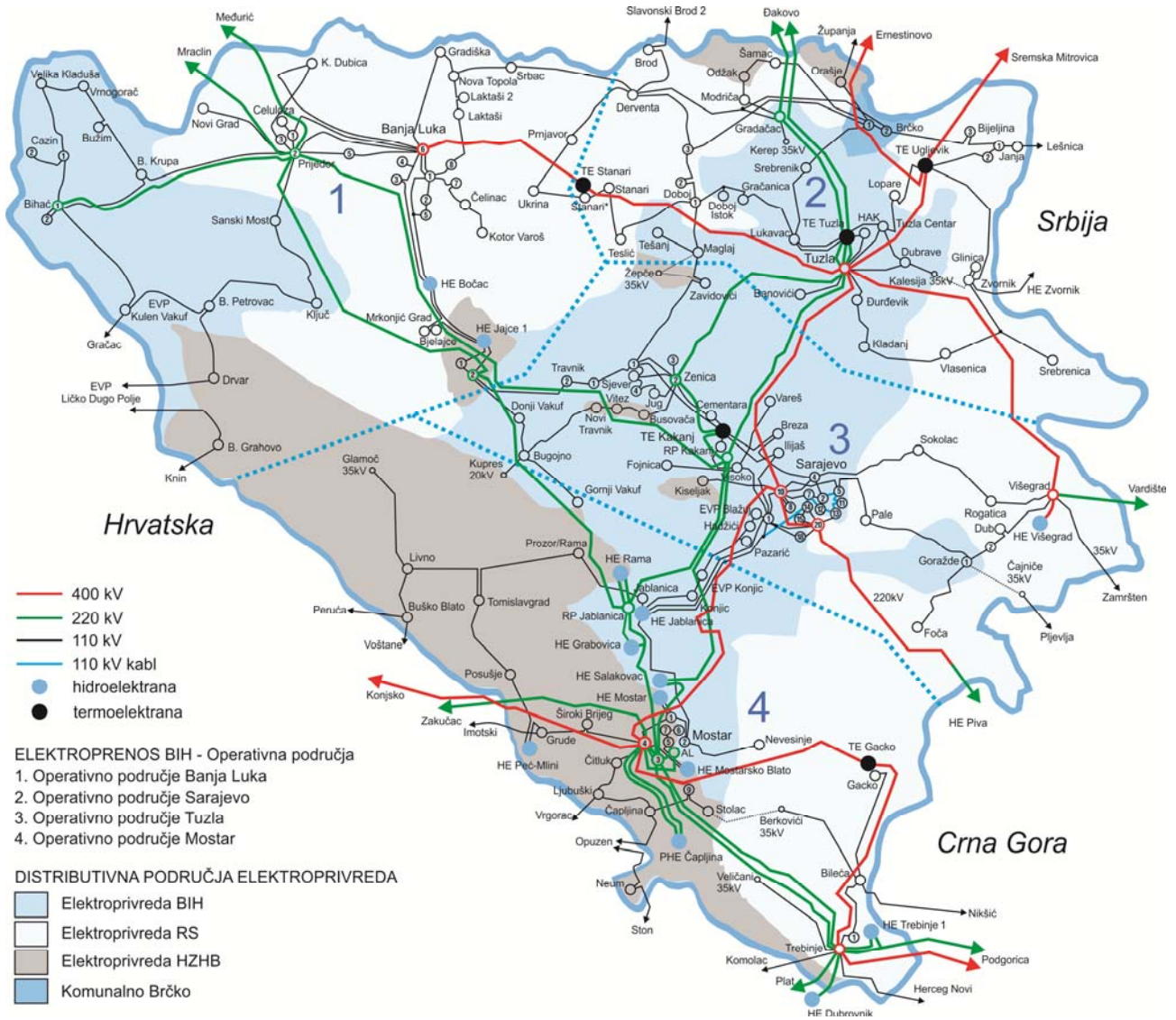
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Duljina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.520,38
110 kV	3.903,75
110 kV – kablovski vod	32,08

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	37

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	6.087,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	132	5.248,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	237	5.636,5

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. prosinac 2016. godine)

PRILOG C: Temeljni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja u termoelektranama	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.436,28	2.166,12	1.823,14		5.425,54
Proizvodnja u termoelektranama	5.413,40	3.298,66			8.712,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	160,68	93,55	16,03		270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17		14.407,86
Distributivna potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38	9.846,14
Gubici prijenosa					359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*		2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,96	13,90		27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38	12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2014. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.542,61	2.522,09	1.755,81		5.820,52
Proizvodnja u termoelektranama	5.786,99	3.133,66			8.920,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	188,97	82,39	17,31		288,67
Proizvodnja	7.518,57	5.738,14	1.773,12		15.029,84
Distributivna potrošnja	4.392,55	3.526,02	1.310,79	251,65	9.481,01
Gubici prijenosa					304,46
Veliki kupci	442,76	155,87	1.811,57*		2.410,20
Vlastita potrošnja elektrana		14,12			14,12
Potrošnja	4.835,31	3.696,01	3.122,37	251,65	12.209,79

* Uključujući i 755,93 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64

* Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

2012. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24

* Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

PRILOG D: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskeg paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjava propisima u oblastima sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, infrastrukture, obveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obveza objave podataka na tržištima energije.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvaća njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske učinkovitosti, nafte, statistike i infrastrukture. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradama.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. lipnja 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. prosinac 2015.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010/EU od 23. rujna 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. siječanj 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. siječanj 2015., osim za članak 9(1) gdje je rok: 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. siječanj 2015.).

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog gasa i stavljanju izvan snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. siječanj 2015., osim članak 9(1): 1. lipanj 2016., članak 9(4): 1. lipanj 2017. i članak 11: 1. siječanj 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. siječanj 2015.).

Acquis o sigurnosti opskrbe

- Direktiva 2005/89/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. prosinac 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. travnja 2004. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe prirodnim gasom (rok: 31. prosinac 2009.).

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o smanjenju sadržine sumpora u određenim tekućim gorivima i Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. veljače 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvješćivanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržinu sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. lipanj 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. siječanj 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i članak 72(3)-(4) (rok: 1. siječanj 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. siječanj 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisija određenih onečišćavača zraka iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. prosinac 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. ožujak 2018.),
- Članak 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. travnja 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. srpanj 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Nastavak na narednoj stranici ⇔

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba vladajuće pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Europske zajednice, posebice članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage direktivâ 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. siječanj 2014.).

Nacionalni ciljevi za udjel energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. listopada 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Acquis o energetskej učinkovitosti

- Direktiva 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o energetskej učinkovitosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. listopad 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o energetskej učinkovitosti zgrada (rok: 30. rujna 2012.),
- Direktiva 2010/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa proizvoda vezanih s energijom uz pomoć oznaka i standardiziranih informacija o proizvodu (rok: 31. prosinac 2011.),
- Direktiva 2006/32/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2006. o energetskej učinkovitosti u krajnjoj potrošnji i energetskej uslugama te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 93/76/EEZ (rok: 31. prosinac 2011.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. rujna 2009. o obvezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. siječanj 2023.).

Acquis o statistici

- Uredba Komisije (EU) br. 431/2014 od 24. travnja 2014. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici obzirom na provedbu godišnjih statistika o potrošnji energije u kućanstvima (rok: 31. prosinac 2016.),
- Uredba Komisije (EU) br. 147/2013 od 13. veljače 2013. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici obzirom na provedbu ažuriranja mjesečne i godišnje energetske statistike (rok: 31. prosinac 2013.),
- Direktiva 2008/92/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o postupku Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se zaračunavaju industrijskim krajnjim korisnicima (rok: 31. prosinac 2013.),
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o energetskej statistici (rok: 31. prosinac 2013.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2013. o smjernicama za transeuropsku energetskej infrastrukturu te stavljanju izvan snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. prosinac 2016.).

Prigodom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće vrši određena prilagođavanja propisa Europske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji. Ministarsko vijeće je usvojilo i nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

PRILOG E: Otvoreni prijepor: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina

31. prosinac 2016. godine

Slučaj ECS-1/10

Slučaj ECS-1/10, pokrenut Otvorenim pismom 21. rujna 2010. godine, odnosi se na državnu pomoć. Mada je 3. veljače 2012. godine donesen *Zakon o sustavu državne potpore u BiH* i koncem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu potporu BiH, prema stavu Tajništva Energetske zajednice, izostala je praktična implementacija. Tajništvo najavljuje da će nastaviti pratiti provedbu Zakona, a postupak za rješavanje sporova okončati kada se propisi o državnoj pomoći počnu primjenjivati u energetske sektoru.

Slučaj ECS-8/11

Slučaj ECS-8/11, pokrenut Otvorenim pismom 7. listopada 2011. godine, odnosi se na neispunjavanje obveza BiH u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru prirodnog gasa. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Tajništvo je uputilo *Obrazloženo mišljenje* 24. siječnja 2013. godine, i nakon novog odgovora podnio predmet Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. svibnja 2013. godine. Ministarsko vijeće je 23. rujna 2014. godine naglasilo dugotrajnost ozbiljnih propusta BiH i zadužilo Tajništvo da pomogne pripremu potrebne legislative. Tajništvo je 21. listopada 2014. godine dostavilo *Nacrt zakona o transportu prirodnog gasa, regulatoru i internom tržištu u BiH*, usuglašen sa Trećim energetske paketom EU. Kako BiH nije zakonski uredila ovu oblast, Ministarsko vijeće je prvi put u svojoj povijesti 16. listopada 2015. godine donijelo mjere protiv BiH kao Ugovorne strane. Nakon što je 13. listopada 2016. godine potpisan *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru*, Ministarsko vijeće je 14. listopada 2016. godine donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere suspendirane do 31. ožujka 2017. godine, do kada treba biti donesen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom.

Slučaj ECS-2/13

Slučaj ECS-2/13 pokrenut Otvorenim pismom 11. veljače 2013. godine, odnosi se na izostanak transpozicije i implementacije obveza o smanjenju emisije sumpordioksida (SO₂) pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva. Uzimajući u obzir činjenično stanje, Tajništvo je 21. prosinca 2015. godine Bosni i Hercegovini uputilo *Obrazloženo mišljenje*, a 13. svibnja 2016. godine *Obrazloženi zahtjev*. Nakon odgovora BiH od 31. kolovoza 2016. godine, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 14. listopada 2016. godine donijelo Odluku kojom je konstatirano nepoštovanje Ugovora o uspostavi Energetske zajednice zbog neprimjene čl. 3(1) i 4(1) Direktive 1999/32/EZ shodno članku 16. Ugovora, uz poziv da BiH bez daljeg odlaganja implementira definirane obveze.

Slučaj ECS-1/14

Slučaj ECS-1/14, pokrenut Otvorenim pismom 3. ožujka 2014. godine, odnosi se na neispunjavanje obveza koje BiH ima u transpoziciji i implementaciji Direktive 2006/32/EZ o energetske učinkovitosti u krajnjoj potrošnji i energetske uslugama. Rok za transpoziciju i implementaciju ove direktive istekao je koncem 2011. godine.

Slučaj ECS-6/16

Slučaj ECS-6/16 pokrenut je *Obrazloženim zahtjevom* 13. svibnja 2016. godine, odnosi se na izostanak transpozicije Trećeg energetske paketa EU (Direktiva 2009/72/EZ, Direktiva 2009/73/EZ, Uredba (EZ) br. 714/2009 i Uredba (EZ) br. 715/2009) i neizvješćivanje Tajništva o mjerama transpozicije. Slučaj se vodi po ubrzanoj proceduri za netransponiranje pravne stečevine prema čl. 11(3) izmijenjenog Pravilnika o rješavanju sporova. Ministarsko vijeće je 14. listopada 2016. godine donijelo Odluku kojom je BiH pozvana da u suradnji sa Tajništvom poduzme sve odgovarajuće mjere u otklanjanju kršenjâ u transpoziciji Trećeg energetske paketa i osigura poštovanje pravnog okvira Energetske zajednice do prosinca 2016. godine.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

